

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ -
TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
HORNICKO-GEOLOGICKÁ FAKULTA
Institut environmentálního inženýrství**

**Analýza faktorů souvisejících
s vyhlašováním přírodních rezervací
(CHKO Beskydy)**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor práce:
Vedoucí práce:

Helena Cábová
Ing. Jiří Kupka, Ph.D

Ostrava 2013

VŠB – TECHNICAL UNIVERSITY OF OSTRAVA
FACULTY OF MINING AND GEOLOGY
Institute of environmental engineering

**Analysis of the factors associated with
declaration of natur reserves
(Beskydy PLA)**

BACHELOR THESIS

Author:
Supervisor:

Helena Cábová
Ing. Jiří Kupka, Ph.D

Ostrava 2013

Zadání bakalářské práce

Student: **Helena Cábová**

Studijní program: B2102 Nerostné suroviny

Studijní obor: 3904R005 Environmentální inženýrství

Téma: **Analýza faktorů souvisejících s vyhlášováním přírodních rezervací
(CHKO Beskydy)**
Analysis of the factors associated with declaration of nature reserves
(Beskydy PLA)

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Historie ochrany přírody - se zaměřením na vyhlášování přírodních rezervací
3. Vývoj ochrany přírody na území CHKO Beskydy
4. Obecná charakteristika přírodních poměrů na území CHKO Beskydy
5. Rozbor faktorů
6. Shrnutí
7. Závěr

Seznam doporučené odborné literatury:

CÍLEK, Václav. Krajiny vnitřní a vnější. 3.vyd. Příbram VI: Dokořán s.r.o., 2002. 231 s. ISBN 80-86569-29-2

FORMAN, Richard. T. T.; GODRON, Michel. Krajinná ekologie. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 583 s. ISBN 80-200-0464-5

KOSTKAN, Vlastimil. Územní ochrana přírody a krajiny v České republice. 1.vyd. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 1996. 138 s. ISBN 80-7078-366-4

PRIMACK, B. Richard; KINDLMANN, Pavel; JERSÁKOVÁ, Jana. Biologické principy ochrany přírody. 1.vyd. Praha: Portál,s.r.o. 2001. 349s.ISBN 80-7178-552-0

SÁDLO, Jiří; STORCH, David. Biologie Krajiny. 2. vyd. Praha: Vesmír, 2000. 94 s. ISBN 80-85977-31-1

STOLARÍK, Ivo; ŠTIKA, Jaroslav; TOMOLOVÁ, Věra. Těšínsko, 1.díl. 1.vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997. 220 s. ISBN 80-86101-00-2

STORCH, David; MIHULKA, Stanislav. Úvod do současné ekologie. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2000. 156 s. ISBN 80-7178-462-1

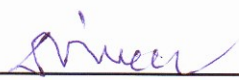
VESELÝ, Jaroslav. Příroda Československa, její vývoj a ochrana. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953. 136 s.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jiří Kupka, Ph.D.**

Datum zadání: 31.10.2012

Datum odevzdání: 30.04.2013

prof. Ing. Vojtech Dirner, CSc.
vedoucí institutu

prof. Ing. Vladimír Slivka, CSc., dr.h.c.
děkan fakulty

original

Prohlášení

- Celou bakalářskou práci včetně příloh jsem vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.
- Byla jsem seznámena s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – využití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a využití díla školního a § 60 školní dílo.
- Beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB – TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3).
- Souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v ústřední knihovně VŠB – TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že údaje o bakalářské práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé bakalářské práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB – TUO.
- Bylo sjednáno, že s VŠB – TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona.
- Bylo sjednáno, že užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB – TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB – TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30.4.2013

.....
Helena Cábová

Poděkování:

Na tomto místě si dovoluji poděkovat Ing. Jiřímu Kupkovi, Ph.D. za podporu a připomínky při vedení mé bakalářské práce a kolektivu pracovníků správy CHKO Beskydy, zvláště pak Mgr. Anetě Valasové, za ochotu a vstřícnost při poskytování informací a dat o přírodních rezervacích.

Také děkuji své rodině za vytvoření zázemí po celou dobu studia.

ABSTRAKT

Je samozřejmostí, že naše společnost uznává estetické i funkční hodnoty přírody a na základě tohoto přístupu je pro nás ochrana přírody nezbytnou nutností. K těmto názorům však postupně dospěla nejen evropská civilizace až v novověku výsledkem dlouhého kulturního vývoje. S proměnami společnosti v oblasti hospodářské, sociální a technické se při tomto vývoji mísily vlivy filozofie, umění i vědy. Dnešnímu nadšení z přírody předcházely nezájem, místy i odpor. Dlouho neexistoval smysl pro ocenění krásy člověkem neovlivněných krajín, ani uvědomělá snaha po jejich ochraně pro všeobecnou prospěšnost. Tyto aktivity přicházely pozvolna.

Poodhalení a přiblížení základních impulsů stojících u vytvoření prvních chráněných ploch na území CHKO Beskydy i jejich začlenění do historické etapy vývoje společnosti si klade za úkol tato bakalářská práce.

Klíčová slova:

Příroda, ochrana přírody, přírodní rezervace

ABSTRACT

It goes without saying that our society recognizes the aesthetic and functional value of nature and the basis of this approach is for us to protect nature. Such views, however, gradually came not only to European civilization in the modern era as a result of a long cultural development. With the changes in the society in economic, social and technical development at the mixed influences of philosophy, art and science. Today, the enthusiasm of nature preceded indifference, sometimes even resistance. For a long time there was no sense of appreciation for the beauty of the landscapes unaffected by man, nor conscious effort to protect them for the general benefit. These activities came slowly.

This thesis aims unveiling a knowledge of basic impulses standing at the creation of the first protected areas in the CHKO Beskydy and their integration into the historical stage of development the society.

Keywords:

Nature, nature conservation, nature reserve

OBSAH

1. ÚVOD A STANOVENÍ CÍLE	1
2. HISTORIE OCHRANY PŘÍRODY SE ZAMĚŘENÍM NA VYHLAŠOVÁNÍ PŘÍRODNÍCH REZERVACÍ	2
2.1. Ochrana přírody ve středověku	2
2.2. Novověk a ochrana přírody v Evropě	4
2.3. Počátky systematické ochrany přírody	5
2.3.1. Ochrana přírody realizovaná majiteli pozemků	6
2.3.2. Ochrana přírody realizovaná spolky, sdruženími a kluby	7
2.3.3. Státní (úřední) ochrana přírody	7
2.4. Ochrana přírody po vzniku ČSR	8
2.5. Současná ochrana přírody v České republice	11
3. VÝVOJ OCHRANY PŘÍRODY NA ÚZEMÍ CHKO BESKYDY	13
3.1. První snahy o ochranu přírody	13
3.2. Vývoj ochrany přírody a krajiny ve 2. polovině 20. století	15
3.3. Charakteristika CHKO Beskydy	16
3.3.1. Zonace CHKO	17
3.3.2. Vybraná zvláště chráněná území	19
3.3.3. Natura 2000	21
1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PŘÍRODNÍCH POMĚRŮ NA ÚZEMÍ CHKO BESKYDY	22
4.1. Geomorfologické členění	23
4.2. Klimatologické členění	24
4.3. Hydrologické členění	25
4.4. Pedologické členění	26
4.5. Biogeografické členění	26
5. ROZBOR FAKTORŮ VYBRANÝCH ÚZEMÍ	28
5.1. Historický vývoj území	29
5.2. Určení faktorů stojících za vznikem vybraných rezervací	34
5.2.1. NPR Mionší	34
5.2.2. NPR Razula	36
5.2.3. NPR Salajka	37
5.2.4. PR Mazák	38

5.2.5. PR Noříčů	40
5.2.6. PR Poledňana.....	41
5.2.7. PR Pod Juráškou	42
5.2.8. PR Zubří.....	43
6. SHRNU TÍ	45
7. ZÁV ĚR	49
SEZNAM POUŽ ITÉ LITERATURY.....	50
SEZNAM OBRÁZKŮ	54
SEZNAM TABULEK.....	55
SEZNAM PŘ ÍLOH.....	56

1. ÚVOD A STANOVENÍ CÍLE

Tématem mé bakalářské práce je analýza faktorů, které souvisely a ovlivnily vyhlášení základních přírodních rezervací na území chráněné krajinné oblasti (CHKO) Beskydy.

Prvotním smyslem práce je nastudovat vývoj ochrany přírody a její vnímání ve společnosti obecně. Práce je rozdělena do několika na sebe navzájem navazujících částí, díky nimž by mělo dojít k náhledu nejen na počáteční motivy, které vedly k vytvoření prvních přírodních rezervací, ale částečně také na ideové směry ovlivňující vývoj ochrany přírody na našem území.

Úvodní kapitoly bakalářské práce jsou věnovány obecnému vývoji ochrany přírody hlavně v Evropských zemích, zmíněny jsou i poznatky o ochraně v Asii a Americe. Podrobněji je rozebrána situace ve vývoji ochrany přírody od dob novověku a následuje zaměření se na období rozvoje systematické ochrany přírody v Evropě.

V dalších kapitolách se věnuji ochranářským opatřením a směrům vývoje ochrany přírody na území Československé republiky. Blíže se zaměřuji na stav v této oblasti na území Moravskoslezských Beskyd. Po obecné charakteristice přírodních poměrů CHKO Beskydy a popisu historického osidlování tohoto regionu, se dostávám ke stanovení hlavních impulzů souvisejících s vyhlášováním prvních přírodních rezervací na jejím území, což jsem si stanovila jako cíl bakalářské práce.

2. HISTORIE OCHRANY PŘÍRODY SE ZAMĚŘENÍM NA VYHLAŠOVÁNÍ PŘÍRODNÍCH REZERVACÍ

Vztah člověka k přírodě se mění během doby i podle vývoje lidské společnosti. Územní ochrana přírody má dlouhou historii – člověk si začal všímat poruch v přírodě již ve starověku. Antičtí autoři si uvědomovali stav přírody a krajiny ve středomoří. Zmiňují se o problémech spojených s kácením lesů, nadměrnou pastvou, erozí půdy (Kostkan 1996). V Platónově povodí Středozemního moře byly lesy chráněny římskými konzuly, a to nejen pro svou protierozní, regulační i kvalitativní funkci (Forman, Godron 1993).

2.1. Ochrana přírody ve středověku

Nejstarší známé snahy o ochranu přírody byly motivovány zejména náboženskými postoji, které se vztahovaly na ochranu posvátných hájů a filozofickými názory, kde šlo o ochranu živých bytostí. Jsou to například edikty indického císaře Ašky z roku 242 př. n. l. na ochranu ryb, suchozemských zvířat a lesů. Některé z nich, nazývané Abharavana, vyhlásily opravdové přírodní rezervace. Díky cestopisným knihám Marka Pola víme, že podobné zákony vydali i jiní asijsí panovníci, např. mongolský chán Kublaj (viz obr. č. 1) zakázal lov ptáků a savců v době jejich rozmnožování (Dorst 1985).

Obrázek č.1: Bratři Polové u chána Kublaje (Le Livre des Merveilles, 14.stol.)

Úsilí o ochranu přírody a zejména snaha chránit z estetických důvodů určité krásné krajinné celky se zvířenou a květenou, souvisí úzce s rozvinutým smyslem člověka vnímat a chápat přírodní krásy. Ustupuje v dobách ranného křesťanského středověku, kdy byla příroda pokládána za světskou, ne-li ďábelskou věc. Teprve okolo 11. století se u křesťanských mystiků opět začíná probouzet láska k přírodě a jejím tvorům (Klika 1946). Ve středověku se projevují snahy o ochranu přírody i v Evropě. Majitelé pozemků a panovníci si uvědomují, že s postupující kolonizací se zmenšuje plocha divoké přírody, kde jejich předci lovili bez omezení divoká zvířata z nichž některé druhy nenávratně mizí (Kostkan 1996). V jedné z kapitol dekretu Karla Velikého (kolem roku 810) se přímo popisuje nutnost chránit lesy jako nejcitlivější složku krajiny: „*Kde jsou lesy, nikomu není dovoleno bráti z nich příliš mnoho a poškozovati je, a každý necht' dobře chrání zvěř*“ (Forman 1993).

Mezi první cílevědomá opatření ochrany přírody lze zařadit i zeměpanskou starost o lesy ve smyslu jejich zachování a zmlazování, která je v Evropě podložena archivem od 11. století. Na našem území je jedno z prvních známých opatření na ochranu lesů obsaženo už ve Statutech českého knížete Konráda Oty ze sněmu v Sadské (viz obr. č. 2) z roku 1189 (Vyskot 1981).

Obrázek č.2: Statuta Konráda Oty (středověk [on line] 2013)

Ve 13. století vydal polský kníže Boleslav Mazovský dekret na ochranu pratura (Polášková 2011). Další normou ochrany majetku na úrovni lesů byla i Kniha Rožmberská z roku 1360 (Mlčoch 2008). Důležitým zákoníkem je Majestas Carolina, právní dokument pro správu zemí Koruny české, vzniklý kolem roku 1355, ve kterém se Karel IV. snaží prosadit určité prvky ochrany přírody, především hájení zvěře a ochranu lesů. Toto ustanovení je považováno za první lesní zákon u nás a jeden z prvních v Evropě. Další dokument na ochranu lesů vznikl v roce 1436 za vlády krále Zikmunda Lucemburského a jeho hlavním cílem byla ochrana královského majetku nejen proti chudině, ale i proti nepoctivým správcům a lovčím. Další předpisy vznikají postupně na úrovni státní – zemí Koruny české i lokální - na jednotlivých panstvích (Kostkan 1996).

2.2. Novověk a ochrana přírody v Evropě

Na počátku novověku, kdy zámořskými plavbami rozšířil obzor Evropanů Kryštof Kolumbus, nemá ještě doba všeobecné uvědomělé pochopení pro krásy přírody (které mimochodem ve svém cestovním deníku několikrát popisuje i výše zmiňovaný Kryštof Kolumbus) a tím méně pro její ochranu (Klika 1946).

Motivem pro ochranu přírody se stává romantismus. V Evropě patnáctého století se pozvolna vžily do povědomí nejen umělců přírodní scenérie jako náměty uměleckých děl na obrazech, tapisériích, skle i miniaturách. Umělci začali zobrazovat ve svých malbách realitu přírody, stejně jako i její krásu. Během 16. století se objevily malby přírody nezobrazující příběh, ale vyvolávající často estetický zážitek. V dalším století pak byly středem pozornosti malby, jejichž kompozice zdůrazňovala vznešenou krásu přírody, či přímo poezii určité scenérie (Forman 1993). Aktivitu při prosazování ochrany územních celků přebírají umělci. Na jejich snahy reagují soukromí šlechtičtí vlastníci a vyhláší ochranu nad částmi svého panství (Klika 1946).

Vývoj v českých zemích je obdobný, přístup k přírodě je dán všeobecnou politickou situací a přístupem konkrétních panovníků a vlád (Kostkan 1996). Na území naší republiky bylo v 17. a první polovině 18. století vydáno několik lesních řádů, platných vždy pro příslušné panství, rozličnou měrou regulující využití lesů dotýčných šlechticů, např. instrukce Černínská 1654, Frýdlantská 1674, lesní řád knížete Adama Františka Schwarzenberga 1710, Harrachovská instrukce 1722. Uvedené dokumenty upravovaly,

spíše než vědomou ochranu přírody, právní ochranu feudálního majetku. V roce 1754 císařovna Marie Terezie podepisuje „*Císařský královský patent lesů a dříví, ustanovení v království Českém se týkající, daný na hradě Pražském dne 5.dubna 1754*“ a následně souhlasné patenty pro ostatní země. Jedná se o první ucelený lesní zákon pro naše území (Mlčoch 2008).

2.3. Počátky systematické ochrany přírody

Jako uvědomělé hnutí zasahující širší veřejnost vzniká ochrana přírody v první polovině 19. století, kdy se zaměřuje především na ochranu přírodních památek.

Důležitou osobností té doby byl německý přírodovědec světového významu Alexandr von Humboldt (viz obr. č. 3). Jeho vědecké výzkumné cesty vedly přes Evropu, Střední a Jižní Ameriku i Střední Asii. Zabýval se mimo jiné i obory z oblasti botaniky, zoologie, mineralogie a geologie. Díky osobnosti Alexandra von Humboldta byl roku 1807 poprvé zaveden termín „Monument de la Nature“ a to v úzkém spojení s ochranou přírody (Polášková 2011).

Obrázek č. 3: Alexander von Humboldt (Joseph Karl Stieler, 1843)

Silná vlna snah o ochranu přírody přichází i z USA, kde v té době vrcholí „dobývání“ západu. Vznikají podněty na ochranu dosud nekolonizovaných území a jejich vyvrcholením je v roce 1832 vyhlášení první přírodní rezervace na světě, rezervace Hot

Springs v Arkansasu. První národní park vyhlášený zákonem je rovněž zřízen v USA – 1872 Yellowstone (Polášková 2011).

Důležitým počinem pro ochranu přírody v Evropě bylo vyhlášení 624 ha tzv. „*uměleckých partií lesa*“ ve Fontaineblau u Paříže v roce 1853 skupinou malířů. V roce 1861 je tato ochrana potvrzena císařským dekretem, tedy uzákoněna. Do hnutí se zapojují aktivně i vědci, do té doby v ochraně přírody prakticky neangažovaní (Kostkan 1996).

Evropská ochrana přírody během druhé poloviny 19. století získává velkou oporu v přírodovědcích i široké veřejnosti a v lokálním patriotismu. Rozhodujícím se stává tlak zdola, často od vlivných členů přírodovědných nebo vlasteneckých klubů (Kostkan 1996).

Z organizačního hlediska lze rozdělit ochrannářské snahy té doby do tří skupin:

- ochrana přírody realizovaná majiteli pozemků
- ochrana přírody realizovaná spolky, sdruženími a kluby
- státní (úřední) ochrana přírody

2.3.1. Ochrana přírody realizovaná majiteli pozemků

Motivem ochrany začínají být i zájmy veřejně prospěšné (Polášková 2011). Snaha uchovat romantickou divokost přírody před dravým a kořistnickým způsobem života vede některé majitele velkostatků k prohlašování ochrany nad jedinečností přírodních jevů, zvláště pak pralesů - vznikají přírodní rezervace. V roce 1838 jsou vyhlášeny písemným příkazem majitele panství hrabětem Jiřím Augustinem Longuevala-Buquoye jako rezervace Žofínský prales a Hojná voda v Novohradských horách: „*Rozhodl jsem se zachovat zmíněnou lesní část jako památník dávno minulých dob názornému požitku pravých přátel přírody, vzdáti se v ní veškerého lesnického těžení, aby se v této části žádné dříví nekácelo, stelivo nebralo a drobné dříví se nevybíralo. Zkrátka vše ponecháno bylo v dnešním stavu*“ (Andreska [on line], 2006). Obdobně vznikala i další chráněná území. Boubínský prales byl vyhlášen Janem Schwarzenbergem roku 1858 na základě doporučení jeho správce Josefa Johna, který přesvědčil hraběte o unikátnosti tohoto území (Polášková 2011).

Následovalo vyhlášení dalších rezervací a to roku 1869 Zlatěšovice u Hluboké nad Vltavou, roku 1880 Černická obora u Bechyně nad Lužnicí, roku 1884 Buky u Vysokého Chvojna na Pardubicku, roku 1895 Vrkoč, Panská skála u Kamenického Šenova a Peklo u České Lípy, roku 1903 Planinské buky v Brdech, roku 1904 Šerák a Keprník v Hrubém

Jeseníku a Na svahu v Labském dolu v Krkonoších, roku 1905 Chynínské Buky v Brdech, roku 1906 Studený vrch na Českokamenicku, roku 1909 Javořina v Bílých Karpatech, roku 1911 Černé a Čertovo jezero na Šumavě a roku 1913 Badínský prales. Tato chráněná území byla stále soukromou záležitostí jednotlivých majitelů panství a jejich dobré vůle (Vyskot 1981). Do vzniku Československé republiky roku 1918 bylo na území Čech a Moravy zřízeno soukromými majiteli 20 pralesních rezervací (Polášková 2011).

2.3.2. Ochrana přírody realizovaná spolky, sdruženími a kluby

Po celé Evropě, v USA i jinde vznikaly v polovině 19. století spolky a společnosti jako byl od roku 1875 Německý svaz k ochraně ptactva, nebo Královská společnost na ochranu ptactva ve Velké Británii založená roku 1889. Tyto se staraly o vykoupení významných pozemků a zajišťovaly existenci vybraných území přírody. Na našem území vznikaly okrašlovací spolky, které se v Čechách sdružily v roce 1904 ve Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny. V roce 1888 byl v Praze ustaven Klub českých turistů, který o 50 let později vlastnil mimo jiné 3 krasové jeskyně (Belanskou, Domicu a Jasovskou) a 570 ha půdy „*za účelem péče a památky přírodní a historické*“ (Polášková 2011).

Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny vydává časopis „Krása našeho domova“ propagující ochranu přírody a pořádá soupisovou akci přírodních památek v letech 1905-1909. První soupis památných stromů vyšel tiskem roku 1908 a napsal jej lesník Jan Evangelista Chadt-Ševětínský (Příhoda 1981).

2.3.3. Státní (úřední) ochrana přírody

Ochrana přírody nevede cestou k vyhlášení velkých, státem chráněných území – téměř každý metr pozemku má zakořeněné vlastníky a vyhlásit na něm rezervaci s nějakým omezujícím režimem je velmi obtížné nebo úplně nemožné. V Evropě vznikají odborné státní instituce ochrany přírody, které zajišťují odborné řízení a postupně přebírají i výkon státní správy (Kostkan 1996).

První Státní ochrana přírody vznikla v Prusku, kde byla roku 1906 založena Ústřední správa ochrany přírody. Tato byla postavena na základech vědecky propracovaných podkladů péče o přírodní památky profesora Hugo Conwentze. (Polášková 2011).

2.4. Ochrana přírody po vzniku ČSR

Po zřízení Československé republiky usnesením ministerské rady z 20. listopadu 1918 byla památková služba, spadající do pravomoci tehdejšího Ministerstva školství a národní osvěty (MŠANO) a týkající se do té doby jen historických památek, rozšířena i na tzv. přírodní památky. Roku 1919 byli jmenováni státní a okresní konzervátoři pro ochranu přírody. Jednalo se o odborně vzdělané občany, zpravidla učitele biologie, kteří se dobrovolně začali věnovat otázkám ochrany přírody, osvětě studentů i veřejnosti a výběru území, která by měla požívat statutu právní ochrany (Příhoda 1981).

Od roku 1922 je v čele „Generální konzervátor ochrany přírody“, kterým se stává Rudolf Maximovič (viz obr. č. 4), zakladatel naší moderní státní ochrany přírody. Jeho zásluhou byly zpracovány návrhy prvního zákona o ochraně přírody, činnost odboru ochrany přírody se zaměřovala na zřizování státních rezervací. Sám Maximovič kladl velký důraz na pralesní rezervace jako na národní dědictví (Vrška 2008).

Ve svých článcích pro časopis Krása našeho domova mimo jiné Maximovič (1935) uvádí: „...problém zachování živočišného a rostlinného fondu země jako surovinové base jest jádrem hospodářských snah i ochrany přírody. Znalost biologie objektů, znalost vzájemných vztahů mezi nimi a je obklopujícím prostředím, rozšíření a prohloubení vědecké, badatelské i výzkumné práce jest jedním ze základních úkolů ochrany přírody...“

Obrázek č.4: Rudolf Maximovič (Ochrana přírody [on line] 2013)

Se státní ochranou přírody začali spolupracovat významní přírodovědci, především botanici, jako J. Klika, J. Podpěra, J. S. Procházka a další (Kostkan 1996).

V letech 1918-1938 pokračovalo vyhlásování pralesních rezervací i soukromými pozemkovými vlastníky. Tak vznikla roku 1922 částečně chráněná oblast pralesa Třístoličník na Šumavě jako ochranný les knížete Jana Schwarzenberga, od roku 1929 byla rozhodnutím hraběte Kinského chráněna lesní rezervace Žákova hora. K vyhlásování rezervací přispěla také pozemková reforma z let 1919- 1924, kdy bylo možno ze záboru vyloučit území s ochranou přírody. Takto vznikly rezervace Teplické a Adršpašské skály, Černé a Čertovo jezero na Šumavě, Buková slat', Rokytské a Mlynářské slatě. Dohodou při pozemkové reformě byla zřízena rezervace Moravský kras (Buček 1998).

Během let 1922 až 1933 bylo do českého parlamentu dáno celkem pět návrhů zákona o ochraně přírody. Návrhy zahrnovaly i zřizování přísných, to znamená bezzásahových rezervací, zejména v pralesních porostech. Přes neúspěšná jednání v parlamentu se podařilo připravit alespoň Silvestrovský výnos, který 31.12.1933 vydalo tehdejší Ministerstvo školství a národní osvěty. Jednalo se o první oficiální soupis přírodních památek, kde byla zdůrazněna jejich hodnota pro výchovu mládeže (Mlčoch 2008). Nebyl to tedy legislativní dokument zřizující rezervace, ale šlo o informace školám o chráněných územích existujících k datu jeho vydání. Ve výnosu bylo zařazeno 92 rezervací země České a 16 rezervací země Moravskoslezské (Buček 1998).

S pomocí dobrovolných pracovníků - okresních konzervátorů pro ochranu přírody, se podařilo Rudolfu Maximoviči založit do roku 1938 na území Čech 113 přírodních rezervací na Moravě a ve Slezsku 29 a na Slovensku 18 (Příhoda 1981).

Podle Češovského (1998) nesmíme v historickém vývoji ochrany přírody prvních tří dekád minulého století zapomenout na Jana Svatopluka Procházku (1891-1933), který byl prvním vysokoškolským učitelem zabývajícím se oborem ochrany přírody na pražském ČVUT. Vynikal hlubokým chápáním problematiky, měl globální přehled o této problematice a jeho stěžejní dílo Ochrana přírody a přírodních památek vydané roku 1927 je stále aktuální.

Ve stručnosti lze shrnout, že československá ochrana přírody v podstatě přejímala principy a teoretickou koncepci „*péče o přírodní památky*“, jak ji roku 1904 formuloval německý profesor Hugo Conwentz (Češovský 1998).

Za druhé světové války, kdy podléhal protektorát Čechy a Morava německé legislativě, se ochrana přírody přesunula z působnosti Ministerstva školství a národní osvěty dle německého příkladu pod Ministerstvo zemědělství a lesnictví. Byla připravována aplikace říšského zákona na ochranu přírody, ke které ale do konce války nedošlo (Kostkan 1996). Byla zavedena funkce tzv. pověřenců pro ochranu přírody, kterou zastávali většinou lidé německé národnosti. Po dobu války byla podporována zejména osvětově výchovná činnost a vznikaly spolkové rezervace pod záštitou spolků pro okrašlování a ochranu domoviny. Nad jednotlivými rezervacemi dohlíželi ustanovení správci, jejich výlohy byly hrazeny ze svazových prostředků. Aktivní byl zejména Svaz na ochranu přírody a domoviny v Brně (Buček 1998).

Rudolf Maximovič vede státní ochranu přírody ještě krátce po válce, ale mění se celá struktura státní moci. Ta je po roce 1948 postupně centralizována (Kostkan 1996).

Zestátnněním veškerého půdního fondu přešla přímá povinnost ochrany a péče o významná a chráněná území na stát. Dosavadní péče zůstala v rezortu památkových úřadů, rychle byla zajišťována řada přírodovědecky významných území a objektů a tak byla vytvářena síť chráněných území. K vyvrcholení ochrannářských snah došlo, když byl vydán zákon č. 40/1956 Sbírky o státní ochraně přírody. Předmětem ochrany se stává příroda jako soubor přírodního bohatství a vzhled krajiny co do jejich estetických hodnot (Vyskot 1981). Teprve v tomto zákoně byly formulovány typy chráněných území a pravomoc jednotlivých orgánů při jejich vyhlášení. Byl zřízen Ústav státní ochrany přírody, krajská střediska ochrany přírody a na okresních národních výborech byli jmenováni inspektoři státní ochrany přírody. Vedle nich pracuje aktiv dobrovolných pracovníků státní ochrany přírody – v každém okrese aspoň jeden konzervátor. Na dodržování zásad ochrany přírody dohlíží správci jednotlivých národních parků, chráněných krajinných oblastí nebo větších rezervací, při nichž funguje stráž státní ochrany přírody (Kholová 1980).

Postup tvorby sítě chráněných území byl i po vydání zákona o ochraně přírody v roce 1956 komplikovaný. Státní ochrana přírody náležela společně s památkovou péčí do působnosti ministerstva kultury, které vyhlášovalo zvláště chráněná území s výjimkou chráněných přírodních výtvorů (CHPV), které vyhlášovaly okresní národní výbory (Buček 1998). Původně měla tato kategorie zahrnovat drobné výtvořky a území - stromy, stromořadí, jednotlivé tůně, geologické jevy, ale časem se v této kategorii objevila území o rozloze řádově desítek hektarů, někdy i s ochrannými pásmy ve stovkách hektarů. Jedině díky této aplikaci a rychlosti vyhlášovacího procesu byla zachráněna řada cenných biotopů,

často pak po roce 1992 převedených do kategorie Národní přírodní rezervace. Zásadním nedostatkem Zákona č.40/1956 byla absence sankčních ustanovení (Kostkan 1996).

I když má v období od konce 50. let do 90. let stát v ochraně přírody dominantní postavení, začíná ochrana přírody více záviset také na aktivitě každého jednotlivce. Tito jednotlivci se sdružovali do organizací a podíleli se na výsadbě stromů, záchranných programech na ochranu druhů, začali reagovat na projekty, které by mohly nějak ochranu přírody ohrozit - nové výstavby průmyslových podniků. V ČSSR existoval již od r. 1958 Sbor ochrany přírody a krajiny Společnosti Národního muzea v Praze, ze kterého v roce 1969 vznikl TIS - svaz pro ochranu přírody a krajiny. Po jeho zániku na konci 70. let je státem inicializováno založení Českého svazu ochránců přírody (ČSOP). Ten se ale postupně vymyká zamýšlené státní a stranické kontrole, stejně jako vládou akceptované Hnutí Brontosaurus. Na začátku osmdesátých let se ČSOP staral o 170 chráněných území a svou aktivitou přispěl ke změně poměrů v péči o stav životního prostředí (Čeřovský 1998).

Od 70. let 20. Století byly v tehdejším Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP) řešeny projekty, cílem kterých byla optimalizace sítě chráněných území. Výsledky projektů zkoumání základních kritérií a principů vymezování chráněných území a zásad managementu byly uplatněny při tvorbě nového zákona. Tento moderně koncipovaný zákon byl vyhlášen až v roce 1992 – Zákon ČNR č. 114/92 Sb. O ochraně přírody a krajiny.

2.5. Současná ochrana přírody v České republice

Ochrana přírody v současném pojetí v sobě zahrnuje ochranu biodiverzity, ochranu geodiverzity, krajinného rázu, přírodních procesů atd. a jejím základním právním předpisem je zákon č. 114/1992 Sbírky O ochraně životního prostředí (Polášková 2011). Státní správa byla na základě tohoto zákona rozšířena na skutečná pracoviště ochrany přírody, tj. správy národních parků a chráněných krajinných oblastí (Kostkan 1996).

Pro ochranu biologické diverzity krajiny je důležité zajistit účinnou ochranu rostlinných a živočišných druhů, včetně jejich přirozených stanovišť. Toto se děje vyhlásováním maloplošných chráněných území, což je jednou z nejúčinnějších strategií ochrany biodiverzity na lokální úrovni. Základním úkolem je záchrana biologických druhů, jejichž populace se zmenšují a jsou ohroženy zánikem neboli extinkcí (Primack a kol 2001).

Území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná lze vyhlásit za zvláště chráněná. Kategorie Zvláště chráněných území se podle velikosti dělí na:

1. velkoplošná území - národní parky

- chráněné krajinné oblasti

2. maloplošná území - národní přírodní rezervace

- přírodní rezervace
- národní přírodní památky
- přírodní památky

Mimo to je po vstupu České republiky do EU budována soustava evropsky významných území se stanoveným stupněm ochrany - Natura 2000. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast (endemické). Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody: směrnice 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Požadavky obou směrnic jsou implementovány do národní legislativy zejména prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. (Polášková 2011).

3. VÝVOJ OCHRANY PŘÍRODY NA ÚZEMÍ CHKO BESKYDY

3.1. První snahy o ochranu přírody

První úsilí o ochranu přírody v dnešním slova smyslu se projevovaly na území Moravy a Slezska od druhé poloviny devatenáctého století. Přirozeně již před tím byly uplatněny určité prvky, které byly součástí ochrany přírody a ochrany a tvorby krajiny. K nejdůležitějším je možné počítat již dříve zmiňovaný patent Marie Terezie „*Císařský královský patent lesů a dříví, ustanovení v království Českém se týkající, daný na hradě Pražském dne 5. dubna 1754*“ a následně souhlasné patenty pro země ostatní (1756 pro Slezsko). V patentu se např. zakazuje veškerá pastva v mladých kulturách, stejně jako hrabání mechu v jehličnatých lesích, odkrývající kořeny stromů atd. Dále byla ustanovena např. povinnost zajistit nový lesní porost po provedené těžbě, evidovat a zaměřit všechny lesy a pro zlepšení stavu a zvýšení produkce vyrabovaných lesů bylo doporučováno systematické a intenzivní smrkové hospodářství (Novák, Hudec 1997).

Systematické práce ochrany přírody předcházely rozvoj muzejnictví koncem 19. století a s ním spojený rozkvět přírodovědného poznání kraje. Není bez zajímavosti, že nejstarší veřejné muzeum na území dnešní České republiky se nachází v Opavě, která byla na počátku 19. století významným správním centrem Slezska. Jednalo se o Opavské gymnazijní muzeum datované od roku 1814, cílem jehož vzniku bylo poznání přírody a kultury rakouského Slezska. Zásadní význam mělo založení Přírodovědné společnosti roku 1908 v Moravské Ostravě a následně roku 1915 ustanovení Komise pro péči a ochranu přírody a domoviny pro Moravu a Slezsko, ze které se v roce 1923 formuje Svaz na ochranu přírody a domoviny na Moravě a ve Slezsku. Jedním z cílů tohoto svazu bylo skupování přírodně hodnotných území za účelem zřízení rezervací. Počátkem 50. let byl Svaz zrušen a až do roku 1979, kdy vznikl Český svaz ochránců přírody, nepůsobila na Moravě a Slezsku soustavně žádná dobrovolná ochránářská organizace (Buček 1998).

Ke konci 19. a počátkem 20. století působí na území Moravskoslezských Beskyd řada přírodovědců, zejména botaniků, kteří na základě výskytu jednotlivých druhů rostlin naznačují i první záměry na ochranu jejich stanovišť. Mezi významné osobnosti ochrany přírody a krajiny angažované v Moravskoslezských Beskydech bezesporu patří:

- Jan Bubela - farář, botanik, svými pracemi výrazně přispěl k poznání moravské květeny
- Gustav Adolf Říčan - evangelický kněz, prostudoval „Valašský herbář“ a z druhů, které v něm nenašel, sestavil doplněk k herbáři Gogelově
- Daniel Sloboda – farář v Rusavě pod Hostýnem, botanik, vydal knihu Rostlinství, která byla sepsána na způsob botanického klíče
- Pavel Silinger – botanik, jeho oborem byla fytosociologie, synekologie a mikrobiologie
- Valentin Pospíšil – botanik
- Stanislav Staněk – učitel, botanik, florista, konzervátor ochrany přírody působící v regionu Moravskoslezských Beskyd
- Josef Podpěra – botanik, zabýval se fytogeografií, geobotanikou a taxonomií rostlin, je mimo jiné autorem geobotanické mapy Moravy
- Ludevít Josef Holuby – evangelický farář, slovenský botanik, zabývá se květenou Javořiny a Bílých Karpat
- František Gogela – katolický kněz, znalec karpatské květeny, sestavil Valašský herbář obsahující 1000 rostlin, podle čeledí seřazených do 16 svazků
- Jaroslav Tomášek – přírodovědec, florista, pedagog, pracoval jako konzervátor státní ochrany přírody (Hrabec 2007).

První skutečně doložený záznam k ochraně přírody ve Zlínském kraji je zřejmě opatření uherskoostrožské větve Liechtensteinů z roku 1909, majitelů lesů v oblasti Strání v Bílých Karpatech, kteří lesy ve vrcholové části Javořiny ponechávají bez zásahů samovolnému vývoji jako lesní rezervaci. V roce 1931 je pak tehdejšími vlastníky obdobným způsobem vyhlášena ochrana pralesa Razula v Beskydech (Hrabec 2007).

Z podnětu aktivu konzervátorů vydalo tehdejší Ministerstvo školství a národní osvěty výzvu k pořízení soupisů a podkladů pro zajišťování územní ochrany, dále stromů, rostlin a živočichů. K 31.12.1933 tak byl vydán výnos č.j. 143 547-V, o ochraně přírodních památek, do kterého byly zařazeny i bukojedlové pralesy Mionší a Mazák v Moravskoslezských Beskydech a Razula na Vsetínsku (Buček 1998).

V období mezi světovými válkami intenzivně zkoumají území kraje botanici S. Staněk, J. Podpěra, P. Sillinger, H. Zavřel, Al. Zlatník a navrhuji vybraná území k ochraně. V průběhu II. Světové války je sice tato aktivita omezena, ale přírodovědný průzkum v rámci možností pokračuje (Hrabec 2007).

V roce 1939 byla Morava začleněna do protektorátu Čechy a Morava. Naprostá většina Slezska se stala součástí Německé říše, přičemž menší část Slezska, zčásti se kryjící s tradičním Těšínskem, skončila nejprve v Polsku a nedlouho po zahájení druhé světové války je rovněž připojeno k území Německé říše. Protektorátní zemská správa, tedy i ochrana přírody, podléhala v období 1939 – 1945 úřadům Německé říše.

I když druhá světová válka přerušila jakékoliv snahy a úsilí o vytvoření právního podkladu pro ochranu přírody, přesto lze konstatovat, že za zakladatele vědecky fundované ochrany přírody na Moravě a Slezsku můžeme považovat prof. Aloise Zlatníka a doc. Jana Šmardu. Alois Zlatník usiloval o vytvoření reprezentativní sítě lesních rezervací, která by zahrnovala ukázky všech typů lesních společenstev na území České republiky. První návrh sítě lesních rezervací v Moravskoslezských Beskydách předložil již v roce 1937. Jan Šmarda je autorem prvního souborného návrhu přírodních rezervací země Moravskoslezské z roku 1947 (Buček 1998).

3.2. Vývoj ochrany přírody a krajiny ve 2. polovině 20. století

Období po druhé světové válce je věnováno zejména revizi před válkou navržených území a jejich postupným vyhlášováním a přehlašování. Na příklad v roce 1949 SPR Razula, v roce 1954 SPR Mionší. Vznikala i nově chráněná území a to v roce 1948 Zubří, v roce 1952 Pod Juráškou, roku 1955 Mazácký Grůnik, Noříčí, Poledňana, Travný potok a v Podolánkách, roku 1956 Salajka. V roce 1956 je přijat zákon č. 40/1956 Sb. O ochraně přírody a paradoxně je tak vyhlásování dalších chráněných území na deset let zastaveno, poněvčí jsou vyhlášovány skalní útvary jako chráněné přírodní výtvy. V roce 1969 jsou vyhlášeny přírodní rezervace Kutany a Trojačka. V roce 1973 po mnohaletých přípravách a projednáních je vyhlášena CHKO Beskydy. Další vlna vyhlásování CHKÚ je v roce 1975 - Bernátka, Čerňava, Smrdutá.

K vyhlášení za maloplošná chráněná území jsou připraveny desítky lokalit, avšak vyhláovací proces přes Ministerstvo kultury je natolik zdlouhavý a s nejistým výsledkem, že se jednotlivé okresy rozhodly jít jednodušší cestou vyhlášení daných území za chráněné přírodní výtvy (CHPV), které měly v kompetenci rady a pléna tehdejších okresních národních výborů (Polášková 2011).

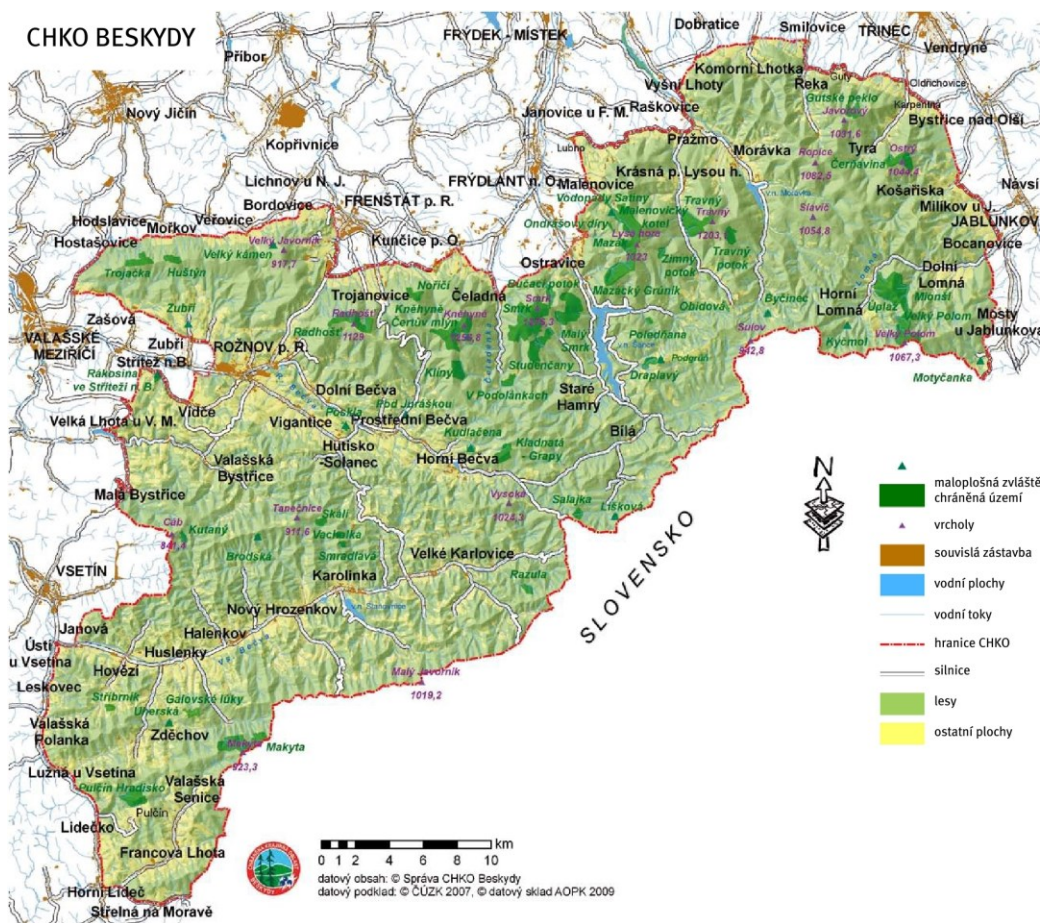
V roce 1985 – 1986 byla pracovníky Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody provedena celostátní prověrka stavu chráněných území a na jejím podkladě v roce

1987 byla ochrana některých území zrušena. V červnu 1992 byl přijat současný zákon o ochraně přírody a krajiny číslo 114/1992 Sb., změnila se kategorizace chráněných území a nastala další vlna vyhlásování maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ) okresními úřady (Hrabec 2007).

3.3. Charakteristika CHKO Beskydy

Chráněná krajinná oblast Beskydy byla zřízena Výnosem ministerstva kultury ČSR ze dne 5.3.1973 pod č. j. 5373/73. Posláním oblasti je ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí, k typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní zástavba lidového rázu (CHKO Beskydy [on line] 2013) .

Obrázek č.5: Mapa CHKO Beskydy (ČÚZK 2007)

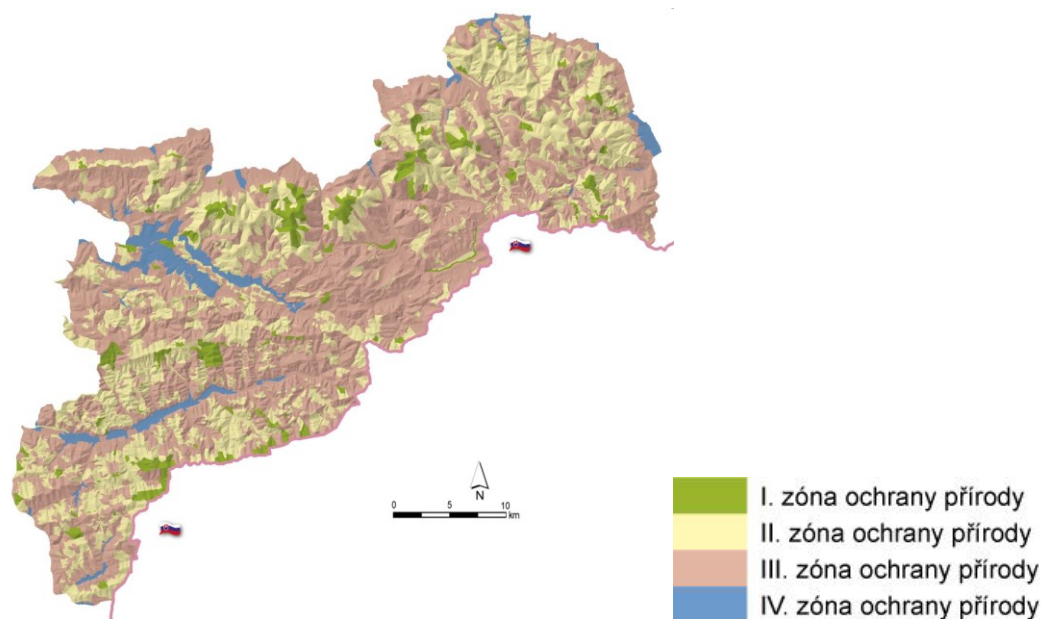
CHKO Beskydy se nachází ve východní části České republiky při hranici se Slovenskou republikou a výměrou 1 160 km² (podle zřizovacího výnosu) je největším chráněným územím v ČR .

CHKO Beskydy leží na území Moravskoslezského a Zlínského kraje, na částech okresů Vsetín, Nový Jičín a Frýdek-Místek a spadá do územního obvodu obcí s rozšířenou působností Vsetín, Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Nový Jičín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdlant nad Ostravicí, Frýdek-Místek, Třinec a Jablunkov (viz příloha č.1). Územím CHKO je plně zasaženo 26 katastrálních území a částečně dalších 51 katastrálních území. Správa CHKO Beskydy sídlí v Rožnově pod Radhoštěm (Weissmannová a kol. 2004).

3.3.1. Zonace CHKO

Podle ustanovení § 25 odstavce 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen zákon o ochraně přírody), se: „hospodářské využívání chráněných krajinných oblastí se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území“. Základní ochranné podmínky platné pro zóny CHKO jsou zakotveny v § 26 zákona o ochraně přírody.

V CHKO Beskydy byly dle kritérií přírodních hodnot k bližšímu určení způsobu ochrany přírody vymezeny 4 zóny odstupňované ochrany přírody. Segmenty zón byly vytvářeny tak, aby jejich výměra přesahovala 20 ha, pouze ve výjimečných případech u nelesních I. a IV. zón nebylo možno tuto podmínku dodržet. Vymezení zón je zakresleno v základních mapách v měřítku 1:10 000 a uloženo na Správě CHKO Beskydy (viz obrázek č.6). Zonace CHKO Beskydy byla schválena dne 7. července 1999 Ministerstvem životního prostředí ČR protokolem pod č. j. OOP/2518/99 a nebyla dosud měněna (CHKO Beskydy [on line], 2006).

Obrázek č.6: Mapa zonace ochrany přírody v CHKO Beskydy (VACEK,ULBRICHOVÁ, HYNEK, [on line] 2006)

I. zóna

Do I. zóny CHKO jsou zařazeny přírodě blízké nebo člověkem málo pozměněné ekosystémy udržované v žádoucím stavu vhodným managementem nebo ponechané samovolnému vývoji. Převážně se jedná o přírodě blízké lesní ekosystémy nebo luční ekosystémy s výskytem zvláště chráněných druhů. Jedná se zejména o zvláště chráněná území nebo jejich návrhy a nejhodnotnější části nadregionálních a regionálních biocenter ÚSES.

II. zóna

Do II. zóny jsou zařazeny zejména málo pozměněné lesní porosty a ucelené extenzivní polopřirozené louky a pastviny s vysokou druhovou rozmanitostí často s výskytem zvláště chráněných druhů organismů. Spíše výjimečně je zařazena rozptýlená zástavba s dochovanými prvky původní architektury a okolní krajina s mozaikovitou strukturou a bohatě zastoupenou nelesní zelení.

III. zóna

Do III. zóny jsou zařazeny člověkem pozměněné ekosystémy, které jsou běžně hospodářsky využívány. V lesích jsou to zejména hospodářské lesy s výrazně pozměněnou

druhovou skladbou (až monokultury) a na zemědělské půdě zejména intenzivní louky a pastviny s rozptýlenou zelení a zástavbou. Ze sídelních útvarů jsou zařazeny menší obce nebo jejich části bez rozvojových tendencí a rekreační aktivity. III. zóna spojuje území v CHKO v ucelený celek s charakteristickým rázem.

IV. zóna

Do IV. zóny jsou zařazena většinou souvisle zastavěná území a spíše výjimečně také intenzivně obhospodařované větší celky zemědělských pozemků (CHKO Beskydy [on line], 2006).

3.3.2. Vybraná zvláště chráněná území

Na území CHKO Beskydy je vyhlášeno celkem 57 zvláště chráněných území (viz tabulka č.1). Z toho je 7 v kategorii národní přírodní rezervace na celkové ploše 721 ha, 26 je v kategorii přírodní rezervace na celkové ploše 2116 ha a 24 v kategorii přírodní památka na celkové ploše 178 ha. Z celkové plochy ZCHÚ připadá 2179 ha na lesní půdu, tj. cca 97 %, 41 ha na louky a pastviny, tj. cca 1,8 %, 21 ha na mokřady, tj. cca 0,9 %, 6 ha na pseudokras, tj. cca 0,2 %. Celková plocha zvláště chráněných území v CHKO je 2243 ha, tj. cca 1,87 % plochy CHKO.

Tabulka č.1: Maloplošná zvláště chráněná území v CHKO Beskydy (CHKO [on line], 2006)

KAT.	NÁZEV	KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ	VYHL.	HA	OKRES
PP	Brodská	Nový Hrozenkov, Halenkov	1999	3,91	VS
PR	Bučací potok	Ostravice I	2004	35,0799	FM
PP	Byčinec	Morávka	1990	0,86	FM
PR	Čerňavina	Tyra, Košařiska	1999	61,32	FM
PR	Draplavý	Staré Hamry I	2004	20,9073	FM
PR	Galovské lúky	Huslenky	1952	21,55	VS
PR	Gutské peklo	Guty, Oldřichovice u Třince	2008	37,46	FM
PR	Huštýn	Mořkov	1999	11,91	NJ
PP	Kladnatá - Grapy	Horní Bečva	1999	62,82	VS
PR	Klíny	Čeladná	1977	58,11	FM
NPR	Kněhyně - Čertův mlýn	Čeladná, Prostřední Bečva	1989	195,02	FM, VS
PP	Kněhyňská jeskyně	Čeladná	1990	1,0	FM
PP	Kudlačena	Horní Bečva	1988	5,48	VS
PR	Kršle	Vyšní Lhoty	2011	35,9	FM

PR	Kutaný	Halenkov	1969	14,93	VS
PP	Kyčmol	Horní Lomná	1990	0,08	FM
PP	Lišková	Bílá	1973	2,48	FM
PR	Lysá hora	Krásná pod Lysou horou	2010	63,62	FM
PR	Makytá	Huslenky	2008	188,4839	VS
PR	Malenovický kotel	Malenovice	2004	146,0	FM
PR	Malý Smrk	Ostravice I, II	2004	106,4033	FM
PR	Mazácký Grúník	Staré Hamry II	1955	95,3380	FM
NPR	Mazák	Staré Hamry	1956	92,91	FM
NPR	Mionší	Dolní a Horní Lomná	1954	169,70	FM
PP	Motyčanka	Mosty u Jablunkova	1990	0,23	FM
PR	Noříčí	Trojanovice	1955	37,9	NJ
PP	Obidová	Krásná pod Lysou Horou	1990	7,28	FM
PP	Ondrášovy díry	Malenovice, Staré Hamry II	1990	4,5	FM
PP	Pod Juráškou	Horní Bečva	1952	1,00	VS
PP	Pod Lukšincem	Malenovice	1975	0,09	FM
PP	Podgrůň	Staré Hamry I	1990	2,07	FM
PR	Poledňana	Staré Hamry I	1955	15,94	FM
PP	Poskla	Hutisko, Solanec	1988	2,45	VS
NPR	Pulčín - Hradisko	Pulčín	1989	72,73	VS
NPR	Radhošť	Trojanovice	1989	144,93	NJ
PP	Rákosina ve Stříteži	Střítež nad Bečvou	1994	1,76	VS
NPR	Razula	Velké Karlovice	1949	23,52	VS
PR	Ropice	Řeka, Morávka	2011	255,3	FM
NPR	Salajka	Bílá	1956	21,86	FM
PP	Skálí	Karolinka	1999	19,87	VS
PP	Smradlavá	Karolinka	1999	9,28	VS
PR	Smrk	Ostravice I a II, Čeladná	1996	337,68	FM
PP	Stříbrník	Hovězí	1988	14,5	VS
PR	Studenčany	Ostravice II, Čeladná	2004	52,3549	FM
PR	Travný	Krásná, Morávka	2000	154,8515	FM
PR	Travný potok	Morávka	1955	18,6797	FM
PR	Trojačka	Mořkov (Hodslavice)	1969	60,77	NJ
PP	Uherská	Zděchov, Huslenky	2003	3,26	VS
PR	Uplaz	Dolní a Horní Lomná	2008	173,27	FM
PR	V Podolánkách	Čeladná	1955	32,06	FM
PP	Vachalka	Karolinka	1999	8,3	VS
PP	Velký kámen	Veřovice	1999	3,65	NJ
PR	Velký Polom	Dolní a Horní Lomná	1999	73,67	FM
PP	Vodopády Satiny	Malenovice	2006	8,76	FM
PP	Vysutý	Morávka	2011	13,86	FM
PR	Zimný potok	Krásná pod Lysou horou	2004	3,3348	FM
PP	Zubří	Zubří	1948	0,14	VS

3.3.3. Natura 2000

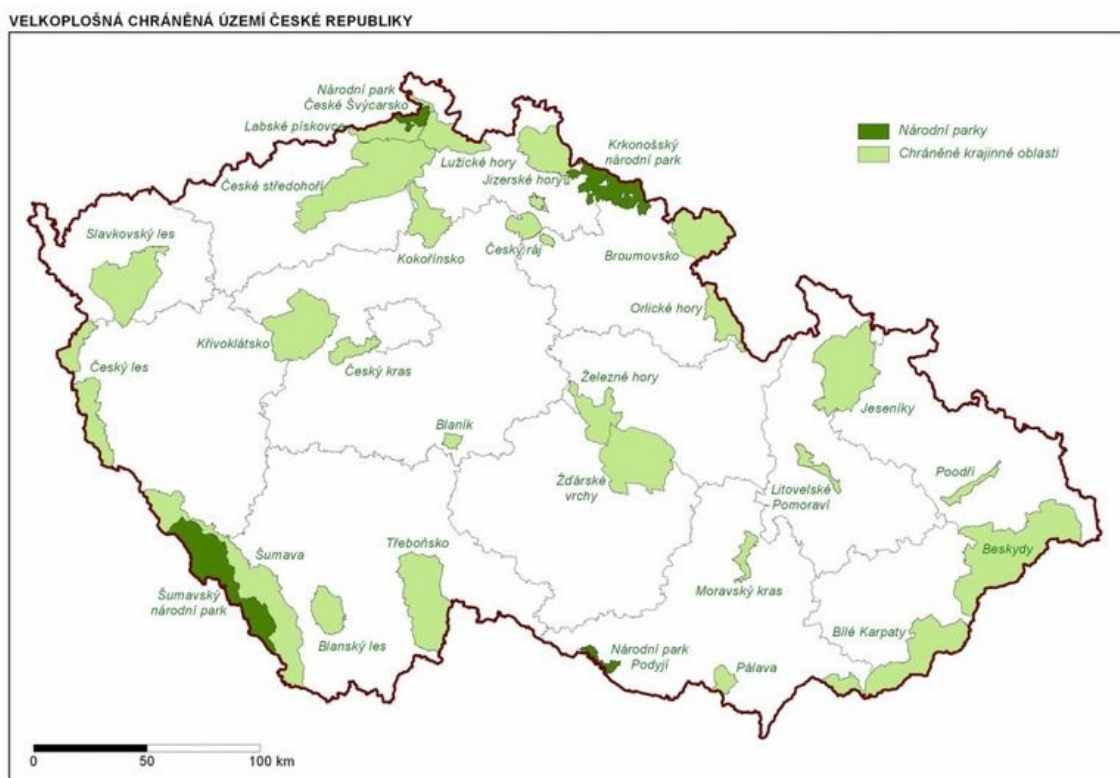
Vstupem České republiky do EU se stala pro náš stát závazná legislativa EU v oblasti ochrany přírody. Soustava Natura 2000 se vytváří jednotným postupem na celém území EU a vychází ze dvou závazných právních předpisů: směrnice 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Smyslem Natury 2000 je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejceněnější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast. Základem pro získání nejvýznamnějších lokalit je získání potřebných údajů v terénu. Česká republika začala roku 2000 provádět rozsáhlé mapování výskytu všech vybraných druhů rostlin, živočichů a přírodních stanovišť.

Naprostá většina vzácných typů stanovišť vznikla z tisícileté činnosti člověka. Znamená to, že řada z nich nemůže bez tradičního obhospodařování člověkem existovat. Klasickým příkladem jsou i beskydské jalovcové pastviny nebo orchidejové louky, které bez pravidelného pasení nebo kosení rychle zarostou a přemění se v ekologicky stabilnější, ale méně cenný les (BAJER 2002).

1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PŘÍRODNÍCH POMĚRŮ NA ÚZEMÍ CHKO BESKYDY

Moravskoslezské Beskydy se rozkládají na severovýchodě České republiky při hranicích se Slovenskem (viz obrázek č.7). Jsou nejvyšším karpatským pohořím na území ČR. Jedná se o úsek flyšových Karpat budovaný pískovci a jílovci křídového souvrství godulského vývoje s příkrovovou stavbou. V nadloží vrstev godulských pak ístebňanským souvrstvím, ve kterém se rytmicky střídají pískovce a slepence s jílovci (Řehánek 1997).

Obrázek č. 7: Velkoplošná chráněná území České republiky (CHKO Beskydy[on line] 2013)

4.1. Geomorfologické členění

Základní tvary reliéfu Moravskoslezských Beskyd jsou dány etapovitým vývojem oblasti, kdy se střídala období tektonických pohybů s obdobími klidu, v nichž probíhalo silné zarovnání povrchu spojené s působením eroze a denudace.

Moravskoslezské Beskydy představují geomorfologický celek o rozloze 623 km². Údolí řeky Ostravice je rozděluje na západní Radhošťskou hornatinu a východní Lysohorskou hornatinu. Na jihu k nim řadíme Klokočovskou hornatinu (Buzek, Harvelant, Kříž a kol. 1986)

Radhošťská hornatina se západně od údolí řeky Ostravice nápadně zužuje vlivem redukce flyšových komplexů a jejich strmějším postavením. Východní část hornatiny (Smrk – 1 276 m n. m.) je kompaktnější a je od západní části (Velký Javorník – 918 m n. m.) oddělena sedlem Pindula. Javornické pásmo se směrem k západu postupně snižuje a východně od Valašského Meziříčí končí (Mikulík 1997).

Lysohorská hornatina se rozkládá mezi údolím Ostravice a Jablunkovskou brázdou. Je výraznější než Radhošťská hornatina a jejím nejvyšším vrcholem a současně nejvyšším vrcholem celých Moravskoslezských Beskyd je Lysá hora – 1 323 m n. m.

Plochá Klokočovská hornatina má nejvyšší bod na Beskydu – 900 m n. m.

Střední výšky reliéfu Moravskoslezských Beskyd se pohybují v rozmezí od 400 do 1 300 m n. m. Přitom v místech, kde přecházejí Moravskoslezské Beskydy do podhůří jsou výšky okolo 400 až 500 m n. m. Ve vrcholových partiích přesahují střední výšky reliéfu 1 000 m n. m. Převážná většina území Moravskoslezských Beskyd leží v rozmezí 700 až 1 000 m n. m. (Kudrnovská, Kousal 1975)

Z hlediska středních sklonů reliéfu má většina území Moravskoslezských Beskyd sklon nad 10°. Pouze v okrajových oblastech a v blízkosti řek klesá pod 10° a pohybuje se v rozmezí 7 až 10°, v ojedinělých případech v rozmezí 5 až 7° (Kudrnovská, Kousal 1975).

Tabulka č.2: Geomorfologické jednotky Moravskoslezských Beskyd (Balatka, Czudek, Demek a kol. 1973)

Geomorfologická jednotka:	Název jednotky:
System	Alpsko-himalájský
Subsystem	Karpaty
Provincie	Vnější Západní Karpaty
Oblast	Západní Beskydy
Celek	Moravskoslezské Beskydy
Podcelek	Radhošťská hornatina
Okrsek	Hodslavický Javorník
Okrsek	Radhošťský hřbet
Okrsek	Mezivodská vrchovina
Podcelek	Lysohorská hornatina
Okrsek	Ropická rozsocha
Okrsek	Lysohorská rozsocha
Okrsek	Zadní hory
Podcelek	Klokočovská hornatina

4.2. Klimatologické členění

Moravskoslezské Beskydy leží v mírném pásmu na hranici mezi přímořským a pevninským podnebím. Pro tuto oblast je typický převážný výskyt vzduchových hmot mírných šířek. Výskyt jiných vzduchových hmot (arktických nebo tropických) je poměrně řídký a projevuje se obvykle výraznou povětrnostní anomálií (Buzek, Havrlant, Kříž a kol. 1986). Klimatologická klasifikace Quit (1970) rozlišuje na území Moravskoslezských Beskyd tyto oblasti:

CH4 - léto velmi krátké, chladné a vlhké, přechodné období velmi dlouhé s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima velmi dlouhá, velmi chladná, vlhká s velmi dlouhým trváním sněhové pokrývky (vrcholové oblasti)

CH6 - léto je velmi krátké až krátké, mírně chladné, vlhké až velmi vlhké, přechodné období je velmi dlouhé s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima je velmi dlouhá, mírně chladná, vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky (převážná část území)

CH7 - velmi krátké a ž krátké léto, mírně chladné a vlhké, přechodné období dlouhé s mírným jarem a mírným podzimem, zima je dlouhá, mírná, mírně vlhká s dlouhou sněhovou pokrývkou (vlastní tok Ostravice, pravostranné přítoky Rožnovské Bečvy, Hodslavický Javorník, okrajové oblasti při Podbeskydské pahorkatině).

Při úpatí hor a v údolích je podnebí až mírně teplé, ve vysokých polohách chladné a zejména na severní návětrné straně velice bohaté na srážky: Lysá hora 2,5°C, 1532 mm. Jižní nižší hřbet je teplejší a sušší: Bílá 5,45°C, 1144 mm. Podnebí je značně ovlivňováno polohou ke světovým stranám a hlavním směrům vzdušného proudění. Na hřebetech nad 1100 m n. m. se velmi výrazně projevuje vrcholový fenomén (Culek a kol. 1995).

4.3. Hydrologické členění

Zájmovým územím prochází hlavní evropské rozvodí Baltského a Černého moře, které směřuje od Moravské brány k východu na Huštýn, Velký Javorník a přes sedlo Pindula Radhošť. Před Kněhyní se stáčí k jihovýchodu k Vysoké, pokračuje k severovýchodu na Malý a Velký Polom a dále Jablunkovským průsmykem na Jablunkovské mezihoří (Buzek, Havrlant, Kříž a kol. 1986).

Severní a východní část Radhošťské hornatiny, severozápadní část Klokočovské hornatiny a převážnou část Lysohorské hornatiny odvodňují do Odry: Jičinka, Lubina, Ostravice a Olše. Jihozápadní část Radhošťské hornatiny odvodňuje Rožnovská Bečva do Bečvy, jižní a jihovýchodní část Klokočovské hornatiny a jihovýchodní část Lysohorské hornatiny tvoří pramennou oblast levostranných přítoků Kysuce. V centrální části Moravskoslezských Beskyd se nachází horní povodí řeky Ostravice. Jejimi hlavními přítoky jsou: Čeladénka z Radhošťské hornatiny a Morávka z Lysohorské hornatiny (Mikulík 1997).

Z hlediska hydrogeologického náleží Moravskoslezské Beskydy do dvou hydrogeologických rajonů (Hydrologické rajóny ČSR 1986):

- Flyšové sedimenty v povodí Odry (zahrnuje část Podbeskydské pahorkatiny a Moravskoslezských Beskyd), člení se na subrajony : 321-2 Povodí Olše, 321-2 Povodí Ostravice, 321-3 Povodí Odry
- Fluviální a glacigenní sedimenty v povodí Odry, subrajon 151-1 Fluviální uloženiny Ostravice a Morávky

4.4. Pedologické členění

Ve vyšších polohách Moravskoslezských Beskyd převládají kambizemní podzoly, na nejvyšších hřebtech přecházející vlivem pískovcového podloží do arenických podzolů.

V nižších částech svahů a nižších hřebtech převažují silně kyselé (dystrické) kambizemě. Půdy jsou při tom často kamenité až balvanité. Okrajově se vyskytují pseudogleje nebo víceméně nasycené typické kambizemě. Charakteristické jsou stupňovitě uložené organozemě typu rašelin na pramenných horizontech - síhly (Culek a kol. 1995)

Z hlediska půdních druhů má převážná část území půdy hlinitopísčité a písčitohlinité s obsahem šterku 10 - 50% (Pedologické poměry 1970). V místech, kde přecházejí Moravskoslezské Beskydy do Podbeskydské pahorkatiny, se vyskytují půdy převážně hlinité a v údolích beskydských řek půdy jílovitohlinité.

4.5. Biogeografické členění

Moravskoslezské Beskydy představují jedinečný bioregion s převažující horskou západokarpatskou biotou na území České republiky. Charakteristické je zastoupení škály vegetačních stupňů od bukového po smrkový stupeň. Typické je také zastoupení horských bučin, suťových lesů, podmáčených smrčín a menších rašelinišť. Těžiště výskytu v České republice zde mají některé karpatské subendemity. Netypická část je tvořena nižšími hřebty a okraji pohoří, místy s bikovými bučinami, které tvoří přechod do okolních

bioregionů. Smrčiny jsou silně poškozeny emisemi, jedlové bučiny v nižších polohách jsou velmi hodnotné, cenné jsou i horské louky (Culek a kol. 1995).

Flóra je relativně chudá, je tvořená kompletní řadou oreofytů. Ve vegetaci převládají v povodí Ostravice květnaté bučiny. Pro vyšší polohy nad 900 m jsou charakteristické horské acidofilní bučiny a v nejvyšších polohách pak fragmenty horských smrčín. V údolích jsou fragmenty horských olšin. Přirozené bezlesí prakticky chybí. Náhradní přirozená vegetace na částečně odlesněných hřebenech inklinuje ke smilkovým pastvinám.

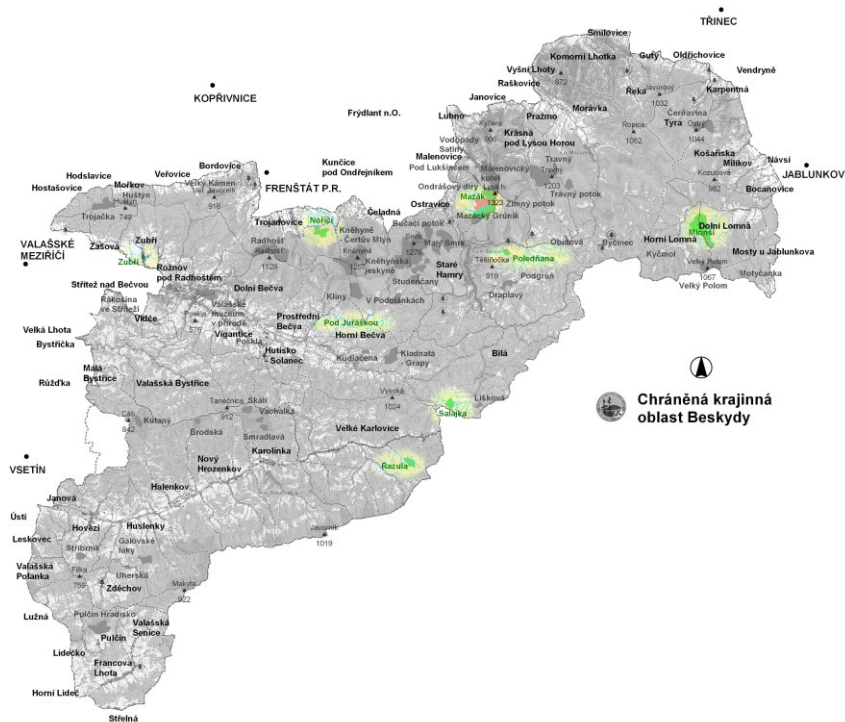
Region je jádrem výskytu západokarpatské horské lesní fauny, zachovalé zejména v rozsáhlých torzech horských jedlových bučin, i když je oblast postižena rozpadem lesů v důsledku imisí. V severní části regionu se přinejmenším v lesních hmyzích společenstvech uplatňuje hercynský prvek. Tekoucí vody patří do pásma pstruhového. Moravskoslezské Beskydy patří do biogeografické provincie středoevropských listnatých lesů, podprovincie západokarpatské a bioregionu 3.10 - beskydského.

Podle Raušer (1971) náleží tato oblast do provincie Západokarpatské, soustavy Vnější Západní a podsoustavy beskydské západní. Území patří do organokomplexu jedlovo-bukového stupně.

5. ROZBOR FAKTORŮ VYBRANÝCH ÚZEMÍ

Při stanovování hlavních faktorů souvisejících s vyhlášováním prvních, a tedy základních přírodních rezervací na území chráněné krajinné oblasti Beskydy bylo nutné věnovat se nejdříve studiu historického vývoje tohoto území. V této pracovní fázi bylo vhodné využít dostupných materiálů nejen studijní knihovny Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, dokumentů státních okresních archivů ve Vsetíně a Frýdku-Místku, ale hlavně dokumentace Správy chráněné krajinné oblasti Beskydy v Rožnově pod Radhoštěm. Na základě zjištěných dat byl sestaven nástin historické posloupnosti vývoje osidlování, socializace, zemědělství, průmyslu a lesnictví v dané oblasti.

S využitím poznatků o vývoji ochrany přírody obecně v Evropě a na území Českého státu z úvodní části bakalářské práce a porovnáním s podmínkami vývoje ochrany přírody na území Moravskoslezských Beskyd, lze vytknout hlavní impulzy, které vedly k vyhlášení prvních chráněných rezervací. Jako studijní materiál bylo vybráno osm nejstarších vyhlášených přírodních rezervací v oblasti CHKO Beskydy s ohledem na historickou posloupnost jejich vzniku i rozmanitost v předmětu ochrany. Jedná se o tyto rezervace: NPR Mionší, NPR Razula, NPR Salajka, NPR Mazák, PR Noříčí, PR Poledňana, PP Pod Juráskou a PP Zubří (viz obr č.8).

Obrázek č. 8: Lokalizace vybraných MZCHU (CHKO Beskydy, 2013)

5.1. Historický vývoj území

Celé území CHKO Beskydy, které zaujímá dvě oblasti etnografických regionů moravského Valašska a Těšínského Slezska, je součástí západních Karpat, území hlavně pahorkatého a hornatého typu a hlubokými údolímí. Plochu tvoří někde vysoké hory a kopce, jinde jen pahorky nebo i zcela mírně zvlněný terén či obecně plochý reliéf. Hornatosti ubývá od jihovýchodu k severozápadu (Stolařík, Štika, Tomolová 1997).

Až do 13.-14. století bránily rozsáhlé horské lesní komplexy zásadnějšímu osídlení. Geomorfologicky je oblast dost členitá a ani nížinné části neoplývají kvalitními půdami, které byly vždy předpokladem hustého osídlení. Proto je pravěké osídlení poměrně skromné a jeho rozložení je spíše určováno komunikačním významem oblasti, jež byla severním předpolím Moravské brány, jedné z nejdůležitějších spojnic severu a jihu Evropy. První rozsáhlejší osídlení proběhlo v daném období v podhůří a nižších údolních polohách. Vesničky vznikaly v údolích stále výše proti proudu řek Olše, Ostravice, Morávky, Bečvy a dalších. Počátek budování trvalých lidských sídel na sledovaném území spadá až do doby pozdně středověké a novověké a teprve 16. století přineslo čilejší ruch do rozsáhlých oblastí v horách (Stolařík, Štika, Tomolová 1997).

Koncem 15. a ještě více v 1. polovině 16. století měla nastat první fáze horské kolonizace v západních Karpatech, jejíž hlavní rozvoj spadá ovšem teprve do 2. poloviny 16. století. Mladší dědiny vznikaly přímo v horském pásmu souvislého lesa. Projevila se zde zejména valašská kolonizace a příliv pasekářů, nebo zcela zchudlých chalupníků z nížin. Zatímco valašská kolonizace ovlivnila především způsob hospodaření, pro dobu osídlení představovala klíčovou roli kolonizace pasekářská. Byla mimo jiné vyvolána nárůstem obyvatelstva a zmenšováním hospodářsky využitelných ploch ve starším sídelním nížinném území (Štika 2003).

Na Frýdecku jsou doklady o postupu pasekářské kolonizace zachyceny v urbáři z roku 1580. Jak vyplývá z tohoto urbáře, nejjižnějšími obcemi tam byly Lubno, Janovice, Raškovice. Místní gruntovnice a jiné prameny ukazují, že se od 80. let 16. století rozšiřovaly staré grunty i starší osady postupem do hor (Nižní Lhoty, Vyšní Lhoty) a že pomocí kolonistů ruku v ruce s klučením lesů a výkupem vykloučené horské půdy vznikala sídla nová: Janovice, Šošovice, Pržno (Macůrek 1959).

O hospodářskou moc se na východní Moravě dělilo koncem 15. a v první polovině 16. století několik dominií: na severovýchodě byl biskupský statek Hukvaldský a dva světské statky – Rožnovský (Rožnovsko-Meziříčský) a Vsetínský, na jihovýchodě statek Bukovský, Broumovský, Vizovický a Novosvětlovský. Rožnovsko a Vsetínsko bylo spojeno až do roku 1548 v jedné ruce, poté Rožnovsko (ve spojení s Meziříčskem) ovládli na několik staletí (do r. 1694) Žerotínové, Vsetín převzali (spolu s Lukovem) Landekové. Vizovice byly se svým okolím dlouho klášterním majetkem. Z jižního Těšínska byla rozhodujícími pro dělení na území severních svahů beskydských hor v posledních desetiletích 15. a v první polovině 16. století dvě panství: dominium Těšínských knížat, mající administrativní středisko v Těšíně, a druhé pak panství Frýdecké, vzniklé prodejem části knížecích komorních statků jako status minor. Všechny tyto unie jednotlivých východomoravských majitelů byly nepochybně velmi důležitým činitelem v rozvoji místního osídlení i hospodářského života (Macůrek 1959).

Hlavním zaměstnáním Beskydského lidu zůstalo až do počátku 20. století zemědělství. Vývoj zemědělství i jeho charakter souvisel jak s postupem osidlování, tak i s přírodními podmínkami kraje, jednotlivé etapy osidlování se zhruba kryly s územním dělením podle podmínek pro zemědělskou výrobu (Baláš 1987)

Historii zemědělství prolíná úsilí o rozšíření půdního fondu, především pak plochy orné půdy. Až do 16. století se tato činnost soustředila v první řadě na oblast nížinnou, v následujících stoletích přibývalo orné půdy napřed v oblasti podhorské a v horských údolích (do 18. století) a nakonec i v horách (pasekářské osidlování – od konce 18. století do první světové války). Orná půda se získávala dvěma způsoby: v lese se nejdříve okroužily velké stromy, tj. zbavily se pásu kůry těsně nad zemí. Když se po čase uschlý les vypálil, jeho nejlepší část se vzdělala na pole: nasázely se brambory a nasela pohanka, druhým rokem oves. Tak vzniklo pole, při něm stodola a nakonec i pasekářské hospodářství. Snadnější bylo vzdělání pastviny na pole, kdy se nejdříve vyklučovaly a případně i vypálily všechny dřeviny – stromy, keře (především jalovce) a rozkopaly mravčoky (stará mraveniště zarostlá trávou), při následné orbě se pak vysbíralo kamení, které se buď odvezlo někam do rokle, nebo se z něj stavěla ohrada kolem pole (Stolařík, Štika, Tomolová 1997).

Rozšiřujícím se osídlením a s tím souvisejícím zvětšováním zemědělské půdy se zvyšoval podíl synantropních rostlin. Zmenšováním plochy lesů byla s dřevinami potlačována také lesní květena, přičemž lesní byliny snášející větší osvětlení se začlenily i

do lučních ekosystémů (sasanka hajní, prvosenka vyšší, zběhovec plazivý, popenec břečťanolistý). Do luk pronikaly rostliny stepních stanovišť jižní Moravy střední Evropy, tak se sem v novověku dostaly druhy rostlin, které obohatily zdejší luční ekosystémy (mateřídouška, dobromysl, zeměžluč, prvosenka jarní a jiné). Vznikly bohaté květnaté louky s výskytem orchidejí i květnaté louky sušších a vlhčích stanovišť. Hojně se rozšířila květena polí, například plevel (koukol polní, chrpa modrák, mák vlčí, drchnička rolní, pryskyřník rolní, nepetrnec rolní). S těmito změnami se zároveň rozšířila i fauna, objevily se stepní druhy ptáků (například křepelka polní, koroptev polní, chřástal polní, strnad luční, ťuhýk obecný). Objevují se četné druhy nejen hmyzu lučních stanovišť (cvrček polní, modrásci, otakárek fenyklový, okáč bojínkový), ale s odlesňováním krajiny ubývají lesní druhy zvířat, vázané na staré přirozené lesy (roháč obecný, tesařík alpský, vlk obecný, rys ostrovid, medvěd hnědý a kočka divoká). Některé lesní druhy vyhynuly ve středověku, například zubr evropský se pravděpodobně vyskytoval do 12. století (název obce Zubří) stejně jako pratur. Los evropský se vyskytoval na našem území do 15. století, bobr evropský nejméně do 18. století - Bobrky u Vsetína (Příroda Valašska [on line] 2013).

Nebýt vlivů člověka v minulosti, zejména kácení a žďáření, zaujímaly by dnes lesy téměř celé území Moravy s výjimkou vrcholových území hor, suťových polí, ostrých hran některých svahů, strmých skal, vodních ploch a bažin v jejich bezprostředním okolí (Novák, Hudec 1997). Stav lesních porostů z první poloviny 19. století je charakterizován tímto popisem: „*Kromě mála nížinatých lesů, většinou jen u vod a tu a tam na rovině osázených olšemi a vrbami, leží všechny lesy na svazích hor. Pokrývají severní svahy Karpatského pohoří ve více nebo méně souvisejících pásech hvozdů. Zaujímají většinou stinné a strmé polohy a prostupují velmi rozmanitě v pásech nebo skupinách jiné druhy kultur při venkovských obcích. V drsném podnebí karpatského pohoří jsou lesy osázeny většinou jen jehličnatými stromy, protože listnaté tu málo prospívají. Roste tu převážně smrč a jedle, které se daří i na nejvyšších hřebenech hor až k vegetačnímu rozmezí kosodřeviny. Na předhoří a u přilehlých obcí, kde je mírnější podnebí, nalézáme vedle jehličnatých stromů buky, břízy osiky, topoly a též duby tvořící smíšené lesy. Listnatých stromů přibývá v té míře, v jaké se zmírňuje průměrná teplota v kraji. Lesy se dělí podle způsobu obhospodařování na lesy vysoké, které jsou pěstovány ze semene a lesy nízké, pěstěné z podnoží. Poloha a produkční síla půdy, podnebí a přirozené síly vegetační jsou v kraji velmi rozdílné a proto i roční přírůstek dřeva se podle toho značně liší. Louky s těžbou dříví zabírají celkově 169 jiker a vyskytují se v některých obcích na úpatí Karpat.*

Mají hlubokou bažinatou a přikyselenou půdu a jsou porostlé olšemi, topoly a vrbami, ne však souvisle. Pastviny s těžbou dříví, zvané salaše, zaujímají nejvyšší a nejobtížnější terén pohoří. Jsou porostlé smrky, jedlemi, břízami a zčásti jedlemi a buky, avšak kmeny jsou s přibývajícím výškou pastvin stále menší a znetvořenější“ (Stolařík, Štika, Tomolová 1997).

Kromě pastevectví bylo sklářství prvním podnikáním, které bylo schopné využít zásoby dřeva na rozsáhlých plochách Beskyd. Jednalo se o skelné hutě, které se po využití dřeva v širokém okolí stěhovaly na jiné místo. K výrobě skla byla nutná salajka, neboli potaš, která se získávala z dřevěného popela jeho vyluhováním s vodou, přidávala se ještě voda a vápenec. Sklářství patřilo k nejstarším výrobním podnikům, s jehož počátky se na Frenštátsku setkáváme už v 16. století, na Rožnovsku a Vsetínsku až v 18. století. Sklárný se stavěly v blízkosti hor, v místech, kde se dřevo dalo dobře těžít a snadno dopravit do skelných hutí. Takové sklárny se postavily na Hutisku, na Prostřední Bečvě i ve Velkých Karlovicích. Na Hukvaldském panství působily sklárny od poslední čtvrtiny 17. století v Kunčicích, dlouhou dobu vydržely v oblasti Smrku a do konce 18. století se přesouvaly na další místa. Velké sklářské podniky ve Valašském Meziříčí a v Karolínce vznikaly v 19. století už na modernější bázi (Baláš 1987).

Podobně tomu bylo i s železářstvím, ke kterému se kromě dřeva využívalo i železné rudy z místních nalezišť (Nýdek, Krásno, Ostravic, Janovice, Zubří). Beskydské železářství v období mezi husitskými válkami a 30letou válkou (1620) mělo vzrůstající tendenci. Zásoby mělce uložené rudy a energie řek skrytá v tocích horských potoků a řek vedly k výraznému rozvoji hutnictví železa. Železné hamry vznikly roku 1556 ve Frenštátě, v první pol. 17. století a Frýdlantu n. O. (1648). V 18. století už pracovaly hamry v Morávce a Čeladné. Žerotínové postavili roku 1712 v Zubří železnou hutě - hamry, v nichž se zpracovávala vytěžená železná ruda až do roku 1775. Jediným pozůstatkem těchto hamrů jsou Hamerské rybníky na okraji obce (Baláš 1987). Vedle hutě v Ustroni, byly ještě starší železářny v Bašce, založené v roce 1723 a hutě na Morávce, založené o rok později. V roce 1883 byly postaveny hutě v Lískovci u Frýdku a v roce 1839 i železářny v Třinci. Zvyšovala se proto těžba dřeva (železářny spalovaly dřevěné uhlí) a těžba železné rudy v horských a podhorských obcích (Kříž 1997).

Největšího rozmachu dosáhlo železářství a s ním spojené hornictví od počátku 18. století. Uhlí bylo objeveno v obci Slezská Ostrava v roce 1763, za mezník změn však lze považovat rok 1828, kdy majitel hutí ve Frýdlantu nad Ostravicí a Čeladné založil novou huť ve Vítkovicích, kde se podle anglického vzoru začaly stavět železářny na kamenné

uhlí. Postupně se otevíraly nové šachty, stavěly železnice a začalo se s výrobou koksu. Průmyslové dění se postupně stěhuje z Beskyd do oblasti Ostravy. Následně vznikala navazující odvětví – elektrárny, strojírenství, plynárenství, koksová chemie a další (Mikulík 1997).

Už před polovinou 18. století se vrchnostenské úřady snaží omezovat odlesňování hor - o úplné zastavení na Hukvaldském panství se pokouší instrukce Olomouckého biskupství z r. 1746, regulace záboru lesní půdy přes komisionální posouzení nových pasek byla na Těšínsku zavedena v roce 1749. Státní zájem na rozvoji manufakturního podnikání vyúsťuje v zavedení zákonné ochrany lesů a to vydáním tereziánského lesního řádu v roce 1754 pro české země a o dva roky později pro Slezsko. Panství následně začínají s rozdělením lesů na lesy pastevní a hájené, určené k těžbě dřeva pro hospodářské účely. V roce 1780, několik let od založení železáren v Ustrohni, provedl regent Jan Kluger zhodnocení stavu lesů pro majitele panství i zemskou vládu. Stejně jako Krajský úřad v Těšíně ve svých směrnicích z roku 1784, dokládá i regent zubožený stav lesů a reálnou hrozbu nedostatku dřeva. Kolem roku 1840 dochází k vyčerpání snadno dostupných ploch lesů, zdroje dřeva se hledají v hůře dostupných částech hor, přistupuje se k likvidaci pralesovitých porostů. Postupně s tímto se mění i způsob obhospodařování lesů (Stolařík, Štika, Tomolová 2007).

Neustále narůstající spotřeba dřeva v období 17.- 19. století, zejména pro účely rozvíjejícího se průmyslu, vedla k prvním snahám zavést systémové lesní hospodářství, zpracovat přehled o stavu lesů a cílevědomě řídit jejich využívání. Od počátku 19. století nastupuje intenzivní lesnické hospodaření, založené na velkoplošné holoseči s následnou umělou obnovou smrku – zpočátku setím, později i sadbou. Pro jedli i pro buk byl holosečný způsob zcela nevhodný, buk byl navíc ze smrčín vyřezáván, výsledkem čehož byl pronikavý pokles zastoupení jedle a buku. Od 30. let devatenáctého století se v lesnictví pomalu začínají prosazovat změny k lepšímu – k ochraně horských lesů byla vytvořena zvláštní kategorie „hospodářská skupina E“ a postupně bylo rozhodnuto o zařazení horských lesů v nadmořské výšce nad 900m do kategorie lesa chráněného s výrazně omezeným hospodářským využitím (Myslikovjan 2011).

5.2. Určení faktorů stojících za vznikem vybraných rezervací

Dnešní soustava chráněných rezervací CHKO Beskydy vznikala od počátku 20. století za různých okolností a s měnícími se představami o účelech, cílech a způsobech ochrany.

5.2.1. NPR Mionší

Vlastnické poměry:

Jak uvádí Vrška (2000) byl historický lesní majetek NPR Mionší součástí rozsáhlého knížectví Těšínského, které bylo původně držbou těšínských knížat z rodu Piastovců a po jejich vymření roku 1653 přešlo jako odumřelé léno koruny české do rukou panovníka. V 18. století byla Těšínská komora majetkem Lotrinského rodu a od roku 1825 přešla do držby vedlejší větve Habsburků.

Způsob dřívějšího využití pozemku:

Nestarší popis lesů je znám z roku 1780. Lesmistr Ruff poukazuje na velkou ničivou činnost horalů, navrhuje zavedení pořádku v zakládání sečí, ale v první řadě ve vypásání lesních ploch. Nejstarší nařízení pro lesy Těšínské komory, provedené soustavou ročního pasečného rozdělení na základě 100letého obmýtí, pochází z roku 1806. Období nejintenzivnější těžby lesa vlivem potřeby dřeva do železáren bylo v letech 1865 – 1875, kdy byly po těžbě běžné i 10hektrové holiny. Zalesňovalo se prakticky všude smrkem (Vrška a kol. 2000).

Klíčový faktor:

Prales Mionší plnil od počátku dvě protichůdné úlohy. Byla zde chráněná komora zvěře a také sloužil jako ukázkový lesnický objekt.

Myslivecké hospodaření bylo zprvu hlavní činností panství v rozsáhlých horských lesích a také úkoly prvního lesního personálu, ustaveného v 16. století, spočívaly především v péči o myslivost. Ještě na počátku 20. století bylo hospodaření v rozsáhlých částech porostů upravováno s ohledem na myslivecké využití. Dokladem toho je skutečnost, že v roce 1904 byla na Mionší jako na vynikajícím tokaništi tetřevů postavena pro arcivévodu Bedřicha lovecká chata.

Jednotlivá tokaniště personál zakresloval do zvláštních map, v těchto lokalitách pak byly omezeny rušivé vlivy člověka na minimum. Porosty byly ponechány bez pěstebních zásahů s ohledem na nerušené úkryty zvíře hlavně jelení, srnčí a tetřevů (Vrška a kol. 2000).

Ve snaze zachovat a ukázat pro další generace lesníků ukázkový objekt původního beskydského lesa bylo v roce 1895 Těšínskou komorou na návrh revírníka Antonína Haunolda z Lomné a za podpory Františka Ambrose, revírního správce v Istebné, rozhodnuto, aby lesy v tratích Mionší, Polom, Tatínky a Ráztoka v Lysé spolu s temenem Lysé byly vyjmuty z pravidelného hospodaření jako rezervace.

Vyhlášení ochrany:

Ochrana území byla poprvé potvrzena Výnosem Ministerstva zemědělství č. 91 971-XV-1922 ze dne 23.11.1922 na celkové výměře 95,05 ha, a to ještě za soukromé držby arcivévodý. Úředně zde byla státní přírodní rezervace zřízena Vyhláškou Ministerstva školství a národní osvěty č. j. 143 547/33-V ze 31.12.1933 a to v tehdejší výměře 87 ha.

O důležitosti zachování této rezervace a péči o ni svědčí i archivovaná korespondence mezi generálním konzervátorem Rudolfem Maximovičem a správou LHC Lomná z roku 1938. Jedná se o průvodní dopis (viz příloha č.1), který byl přiložen k vyplněnému dotazníku o stavu chráněného území „Mniší vrch“ a náčrtku této rezervace.

Výnosem Ministerstva kultury ČSR č. 12.849/54 ze dne 10.3.1954 pak byla rezervace oficiálně potvrzena.

Předmět ochrany:

Předmět ochrany nebyl při vyhlášení definován.

V současné době je hlavním předmětem ochrany největší fragment přirozených jedlobukových porostů s klenem a smrkem v České republice, s plochami bývalých pastvin (polan), prameništi a skalkami v JV části.

5.2.2. NPR Razula

Vlastnické poměry:

Plochy NPR Razula v katastrálním území Velké Karlovice byly součástí rozsáhlého panství Rožnov. V roce 1815 prodali Žerotínové rožnovské panství hrabatům Kinským, kteří zde zejména v druhé polovině 19. století s lesy kořistně hospodařili. Od zadluženého panství odkoupila roku 1893 karloveckou část velkostatku rodina průmyslníků Reichů, která zde byla od roku 1840 nájemcem a od roku 1888 majitelem místních skelných hutí a tedy hlavním kupcem dříví z těchto lesů.

Způsob dřívější využití pozemků:

Lesy vybrané velkostatkem pro produkci dřeva (výnosový), do nichž byly zahrnuty i porosty rezervace Razula byly až do roku 1850 zatíženy služebností pastvy. Na základě tohoto vývoje je patrna rozdrobenost lesů a množství enkláv i ve vysokých polohách. Jako nápravné opatření bylo rozvíjeno lesmistrem Bernardem zalesňování nelesních půd, zejména vyplanělých pastvin, datované od roku 1875. Díky kodifikovanému zákonu o zalesňování území Horní Bečvy z 12.10.1896, obsahujícím v §16 ustanovení o zalesňování nevýnosných ploch jako jedno z opatření proti zvětšujícím se záplavám, vzrostla na území Beskyd plocha lesních pozemků, což se týkalo i katastrálního území Velké a Malé Karlovice.

Podle historických údajů porovnání zastoupení jednotlivých dřevin ve skladbě lesů lze jednoznačně určit, že vývoj od roku 1787 směřoval od směsí buku a jedle ke smrkovému hospodářství. Do roku 1908 (postavení železnice ze Vsetína do Velkých Karlovic) převládalo toulavé hospodářství. Od tohoto roku se pak zavádí holosečné smrkové hospodářství, klest se spaluje, klučí se pařezy, paseky se pronajímají k polaření. Po sklizni brambor byl v druhém roce vysazen smrk a vyset oves, lesní (dvouleté) žito a kmín, takže ještě tři roky se sklízelo. Naposledy se polařilo v roce 1930.

Podle lesního hospodářského plánu z roku 1924 (revír Léskové) byl porost lesa dobře vyvinutý, řídce zakmeněný, místy po způsobu tmavé seče upravený s četným bukovým podrostem, v souvislých smíšených hvozdech se vyskytoval dostatek zvěře. Téměř celé 18. století se zde každoročně střílelo několik vlků, povinnost hajného byla odvádět vlka, lišku, 2 kuny, 8 zajíců, 6 jeřábků, 30 kvičal, 10 koroptví a 100 drobných ptáků.

Klíčový faktor:

Od roku 1927 se na území PR Razula prováděla jen nahodilá těžba ve snaze, aby byl porost zachován pro budoucí časy jako ukázka starého přirozeného lesa s mohutně vzrostlými kmeny, působící zejména esteticky, ale také jako vzor.

V lesním hospodářském plánu z roku 1935 vypracovaném Ing. Čěnkem Fránkem (revírníkem Leskové) se uvádí: „*věk 171 let, zastoupení dřevin jedle 48%, buk 42% a smrk 10%. Popis porostu: přestárlá, prořídlá kmenovina a četným podrostem, ponechána jako rezervace od roku 1931*“ (Archiv CHKO 2013).

Vyhlášení ochrany:

Úředně zde byla státní přírodní rezervace zřízena Vyhláškou Ministerstva školství a národní osvěty č. j. 143 547/33-V ze 31.12.1933. Oficiálně vyhlášena MŠVU č. 111.318/49-IV/1 ze dne 8.12.1949.

Předmět ochrany:

Předmět ochrany nebyl při vyhlášení definován. Nynějším předmětem ochrany v NPR Razula je zbytek přírodního lesního porostu na stanovišti jedlových bučin, který se svojí dřevinnou skladbou, strukturou a texturou blíží modelu potenciální přirozené vegetace a je dlouhodobě ponechán samovolnému vývoji.

5.2.3. NPR Salajka

Vlastnické poměry:

Pozemky NPR Salajka byly od 13.století historickým majetkem Arcibiskupství Olomouckého a to až do zestátnění v roce 1948 podle zákona o revizi pozemkové reformy č. 142/47 Sb..

Způsob dřívější využití pozemku:

První písemné zmínky o stavu lesů najdeme v 18. století. V popisu lesní trati Malý Čistý z r. 1794, zahrnující svou velkou rozlohou také území současné rezervace Salajka se uvádí, že porosty byly vesměs mýtného stáří, z přirozené obnovy, charakteru nestejnověkého lesa s mladým podrostem hlavně buku, který měl zastoupení asi 15%. Dříví odtud se prodávalo kupcům ze Slovenska (Uher). Těžba se prováděla toulavou sečí a

to hlavně výběrem užitkového jehličnatého dříví. Od slovenských hranic tu bylo odlesněno 8 ha na pastviny pro salašnictví. Hospodářský plán z roku 1867 uvádí, že porosty jsou mírně prolámány větrem, místně poškozeny pastvou. Ve dvacátých a ještě začátkem třicátých let 20. století docházelo k jednotlivému výběru nejkvalitnějších jedlí, které byly používány pro stavbu lodí v Holandsku (Archiv CHKO 2013).

Klíčový faktor:

V Lesním hospodářském plánu vypracovaném roku 1937 profesorem Konšelem jsou tyto porosty popisovány společně jako lesní rezervace a jsou ponechány bez úmyslného zásahu. Uvádí se věk 151 – 281 let. V roce 1937 byla oblast vyhlášena majiteli – Arcibiskupstvím Olomouckým za lesní rezervaci (viz příloha č. 3 a č. 4).

Vyhlášení ochrany:

Rezervace byla zřízena výnosem Ministerstva kultury 18.276/55 ze dne 4.7.1956. Dodatečná registrace ve Sbírce zákonů byla provedena Výnosem Ministerstva kultury ČSR č. 14.200/88 z 29.11.1988. Vyhláškou Ministerstva životního prostředí ČR č. 395/92 Sb. byla Státní přírodní rezervace Salajka přehlášena jako Národní přírodní rezervace Salajka.

Předmět ochrany:

Hlavním předmětem ochrany je, v oblasti vnějších západních Karpat ojedinělý, porost bohaté jedlové bučiny pralesovitého charakteru.

5.2.4. PR Mazák

Vlastnické poměry:

Slezská část nynější PR Mazák patřila Frýdeckému velkostatku a později Těšínské komoře. Lesy kolem moravské části LHC Ostravice byly od 13.století v držbě Olomouckého biskupství, později arcibiskupství, až do zestátnění v roce 1948 podle zákona o revizi pozemkové reformy č. 142/47 Sb.

Způsob dřívější využití pozemku:

Lesní porosty na většině plochy mají přirozený charakter víceetážových bohatě strukturovaných lesních společenstev. Původní smrkový porost ve vrcholových partiích v drsných klimatických podmínkách se blíží horní hranici přirozeného rozšíření lesa v Beskydách. Z typologického hlediska jsou porosty řazeny do smrkobukového a smrkového lesního vegetačního stupně. Nejrozšířenějšími soubory lesních typů je svahová smrková bučina a kamenitá buková smrčina. Vrchol Lysé hory byl v minulosti odlesněný a na horských pastvinách byl provozován salašnický způsob chovu ovcí, který dosáhl největšího rozvoje v 80. letech 18. stol. Později nastal úpadek v důsledku snahy o větší využití lesů. V hospodářském lesním plánu na léta 1889 - 1898 byla stanovena stoletá obmýtní doba a nejvyšší polohy Lysé hory byly vylišeny jako hospodářská skupina výběrného lesa, která byla zrušena až po roce 1910.

Klíčový faktor:

V jádrové části NPR Mazák nebyly od roku 1822 prováděny mýtní úmyslné zásahy s ohledem na nerušený úkryt zvěře hlavně jelení, srnčí a tetřevů. Rok 1922 je uveden jako doba založení rezervace i ve Výnosu MŠANO o ochraně přírodních památek ze dne 31.12.1933 (viz příloha č.5). Pro majitele Frýdeckého panství rakouského arcivévodu Bedřicha Habsburského byla vystavěna po roce 1895 na okraji PR Mazák (západních svazích Lysé hory) lovecká chata Gabrielka. Lesy zde byly především mysliveckým objektem (Vrška a kol. 2000).

Pro svoji zachovalost a jedinečnost bylo území navrženo jako tzv. „úplná rezervace“ a zahrnuto mezi typologické plochy prof. Zlatníka, který usiloval o vytvoření reprezentativní sítě lesních rezervací zahrnující ukázky všech typů lesních společenstev.

Vyhlášení ochrany:

Rezervace byla zřízena výnosem Ministerstva zemědělství k 23.4.1926. Úředně zde byla státní přírodní rezervace zřízena Vyhláškou Ministerstva školství a národní osvěty č. j. 143 547/33V ze 31.12.1933. Stanovení ochranných podmínek bylo provedeno výnosem Ministerstva kultury ČSR číslo 18.986/55 ze dne 4. 7. 1956 (viz příloha č.6). K přehlášení a rozšíření na současnou výměru došlo v r. 2000.

Předmět ochrany:

Předmětem ochrany jsou přirozená a přírodě blízká lesní společenstva na západním svahu Lysé hory, charakteristická přirozenými procesy nepřetržitého vývoje původních populací lesních dřevin s výskytem ohrožených druhů vázaných na toto ojedinělé prostředí.

Tyto porosty jsou zároveň zdrojem autochtonního osiva pro pěstování sadebního materiálu.

5.2.5. PR Noříčí**Vlastnické poměry:**

PR je tvořena okrajovými horskými lesy moravských Beskyd, které byly v minulosti součástí tří významných majetkových celků: hukvaldského, novojičínského a starojičínského.

Způsob dřívější využití pozemků:

Horské lesy byly dlouho dopravně nepřístupné a jejich těžba do konce 18. století byla nepatrná. Značný důraz se v té době kladl na myslivecké využívání. Na druhé straně přístupnější dolní části těchto lesů byly těženy už za rozmachu hutnictví v 15. století. K intenzivním těžbám docházelo v lesích za účelem stálých dodávek dříví pro obce panství a rozsáhlé podniky panské reže. Ve 40. letech 19. století se pro všechny velkostatky pořizují hospodářské plány a upouští se od toulavého hospodářství.

Klíčový faktor:

Lesní porosty s přirozenou dřevinnou skladbou vyšších poloh Moravskoslezských Beskyd typické pro západokarpatskou oblast byly obsaženy jako typologická plocha fytoecologa doc. Aloise Zlatníka v jeho návrzích vytvoření reprezentativní sítě lesních rezervací v Československé republice. V padesátých letech byla na základě výše uvedeného návrhu v rozsahu 52,44ha vyčleněna plocha SPR Noříčí.

Vyhlášení ochrany:

Státní přírodní rezervace byla zřízena výnosem Ministerstva Kultury 18.127/55 ze dne 22.7.1955, přehlášena Vyhláškou č. 2/99 Správy chráněné krajinné oblasti Beskydy ze dne 3.8. 1999.

Předmět ochrany:

Posláním rezervace je ochrana cenného lesního porostu s přirozenou dřevinnou skladbou typickou pro západokarpatskou oblast na svazích horského hřebene Nořicí s bohatým zastoupením lesních typů a zajištění lesního společenstva s ohroženými rostlinnými a živočišnými druhy.

Současným předmětem ochrany je také naleziště oměje tuhého moravského, zařazeného do prioritních druhů soustavy NATURA 2000.

5.2.6. PR Poledňana

Vlastnické poměry:

Katastrální území Staré Hamry I, polesí Šance, lesní závod Ostravice.

Způsob dřívější využití pozemků:

Z materiálů v rezervační knize je patrné, že PR Poledňana původně zasahovala až po vrchol Okrouhlice. Širší okolí bylo lesem hospodářským. V jihovýchodní části od porostu původně zahrnutého v PR Poledňana se nacházela poměrně rozsáhlá holina o velikosti cca 5ha. Podle historického průzkumu se na velké části území praktikoval způsob hospodaření toulavou sečí s následným provedením úplné likvidace porostu. Poté dochází v první generaci k umělému obnovení lesa doplněného přirozenou obnovou.

Klíčový faktor:

Lesní porost PR Poledňana byl jako ukázka přirozené dřevinné skladby klenové bučiny a jedlové bučiny na silně skeletovitých svazích centrálních Beskyd navržen na ochranu v síti typologických ploch prof. Zlatníka.

Vyhlášení ochrany:

Rezervace byla zřízena výnosem Ministerstva kultury č. 18.127/55 v roce 1955.

Předmět ochrany:

Předmětem ochrany je uchování charakteristického porostu hluboce zaříznutých beskydských údolí.

5.2.7. PR Pod Juráškou

Vlastnické poměry:

Území PR Pod Juráškou bylo v době navrhování územní ochrany v soukromém vlastnictví uživatele pozemku pana Jindřicha Žitníka.

Způsob dřívější využití pozemku:

Přírodní památku Pod Juráškou byla popisována jako slatinná louka nejmokřejší ve své střední části, kde se vyskytují cenná mokřadní společenstva rosnatky okrouhlohlísté.

Klíčový faktor:

Podle zápisu v Rezervační knize PR Pod Juráškou je patrné, že se botanickým rozbořem hodnot této lokality zabýval konzervátor St. Staněk, který vypracoval dobový popis území: „*Okrouhlé luční prameniště se zvedá jako rašelinné vrchoviště nad okolní loukou. Kolem kalužiny s kameny je nízké mechaté Cariceto-juncetum, ve kterém kromě rašeliníku rostou hlavně Carex echinata a Juncus supinus, s nimi je tu hojná Drosera rotundifolia*“ (Archiv CHKO 2013).

Vyhlášení ochrany:

Pro zachování této vzácné lokality navržené dr. Valentinem Pospíšilem dochází v prosinci 1951 k dohodě s majitelem pozemku. Následuje Výnos č.j. 30.579/52-IV/5 ze dne 21. ledna 1952, kterým zřizuje ministerstvo školství, věd a umění na pozemku pana Jindřicha Žitníka s jeho souhlasem přírodní rezervaci „Pod Juráškou“ k ochraně květeny (viz příloha č. 7).

Předmět ochrany:

V době vyhlášení se jednalo o jedinou známou lokalitu rosnatky okrouhlohlísté (*Drosera rotundifolia*) v Pobečví. Vzhledem k malé výměře ZCHÚ, upuštění od extenzivního obhospodařování a také odvodnění okolních pozemků, došlo k výrazným změnám ve vegetaci, které vedly až k úplnému vymizení rosnatky. Současným hlavním předmětem ochrany se tak stalo zachování mokřadního společenstva s výskytem několika druhů vstavačovitých rostlin (CHKO Beskydy [on line] 2013).

5.2.8. PR Zubří

Vlastnické poměry:

Území PR Zubří bylo v době navrhování územní ochrany v soukromém vlastnictví uživatele pozemku pana Josefa Vlka.

Způsob dřívější využití pozemku:

Na základě popisu území vypracovaného konzervátorem přírody a botanikem Stanislavem Staňkem se jedná o „*travnatý ovocný sádek ohrazený dřevěným plotem, na kterém je velmi bohatý výskyt šafránu karpatského, nejhojnějším ve vlhčích stanovištích zahrady*“ (nedatovaný dokument v rezervační knize). Výskyt šafránu je popisován jako velmi bohatý, podle Staňka rostla květina po celé zahradě, nejhojněji v úpadech, což potvrzovalo skutečnost, že dává přednost vlhčím stanovištím. Zároveň je uvedeno obhospodařování pozemku – způsob a četnost sečení, které má vliv na přirozené vysemeňování šafránu (Archiv CHKO 2013).

Klíčový faktor:

Na území Moravskoslezských Beskyd působila řada přírodovědců, zejména botaniků, kteří na základě výskytu jednotlivých druhů rostlin naznačili i první záměry na ochranu jejich stanovišť. K těmto počítáme i Stanislava Staňka, který zmiňuje lokalitu Zubří také ve své publikaci věnované botanickým výzkumům - Náčrt květeny Gottwaldovského kraje vydané roku 1954 (viz obr. č.9).

Obrázek č.9: Publikace St. Staňka Náčrt květeny Gottwaldovského kraje (SOA Vsetín 2013)

Vyhlášení ochrany:

12.4.1947 byl učiněný zápis s majitelem pozemku Josefem Vlkem, kde souhlasí se zřízením rezervace na svém území a zavazuje se chránit rezervaci před jakýmkoli poškozováním. Přírodní rezervace Zubří byla zřízena vyhláškou Ministerstva školství a osvěty ze dne 19.2.1948.

Předmět ochrany:

Prvotním předmětem ochrany byla přirozená louka s výskytem šafránu Heuffelova (*Crocus heuffelianus*).

Současným předmětem ochrany jsou také více nebo méně zachovalé zbytky nelesních stanovišť v původní potoční nivě, dnes zahradě, jejichž součástí šafrán je.

6. SHRnutí

Zhruba od neolitu se datuje revoluční proces osidlování krajiny a s tím spojené změny v podobě kácení a vypalování lesů, zakládání polí, pastvin a nových sídel. Dochází k rozrůznění a rozdrobení prvotní jednolitě přírodní krajiny a postupně i k jejímu obohacení kulturními druhy rostlin, domácími zvířaty i krajinnými prvky. V raném středověku se rozšiřuje proces kolonizace a tím i další odlesňování do nových území – vrchovinných a podhorských oblastí. Důvodem rozpínání člověka jsou snahy o rozšíření zemědělské a pastevní plochy, jako v případě valašské kolonizace probíhající v 16. až 17. století na území Moravskoslezských Beskyd, ale také rozvoj těžby a zpracování nerostů.

K vážnějšímu narušení stability přirozených přírodních systémů dochází však až s rozmachem průmyslové revoluce v 19. století. Potřeba dřeva pro rozvíjející se sklářský, železářský a důlní průmysl vede nejen k rozsáhlým odlesňováním, ale také k prvním snahám zavést systémové lesní hospodářství. Ruku v ruce s tímto se začínají projevovat aktivity vedoucí k regulaci využití lesů v podobě dekretů a lesních řádů platných vždy pro příslušné panství. Takovými opatřeními byl dán základ pro uvědomělou a cílevědomou ochranu přírody a to nejen na území naší republiky.

Prvním obdobím vzniku chráněných území bylo 19. století, kdy osvícení a přírodovědně vzdělaní vlastníci pozemků ze své vůle a důvodů převážně romantických ponechali zejména zachovalé části lesů bez hospodářského využívání. Cílem těchto opatření bylo udržení zachovalých částí přírody, člověkem relativně málo ovlivněných ekosystémů, jako ukázky pro budoucí pokolení. Mezi chráněná území tohoto období byla zařazována území hodnot romanticko-krajinných, turistických, historických ale i přírodovědeckých. Do sítě chráněných území se tak dostaly bažantnice, obory, okolí hradů a zámků a romantická zákoutí.

Základem pro organizovanou ochranu přírody v Moravskoslezských Beskydech byly porosty udržované pokrokovými majiteli panství, k čemuž nemalým dílem přispěli svými podnětnými a obrozeneckými názory i revírníci a správci lesních porostů. Na území CHKO Beskydy jde především o pralesní rezervace Mionší, Razula a Salajka.

Na základě bádání vyplynulo, že rozhodující skutečností pro vyhlášení lesů v oblasti NPR Mionší za přírodní rezervaci byla záliba majitele panství arcivévody Bedřicha Habsburského v lovu zvěře, především tetřevů. S ohledem na potřeby zvěře bylo díky této

vášni ponecháno území výskytu lovné zvěře bez pěstebních zásahů, na minimum byly omezeny všechny rušivé vlivy člověka. Lesní porosty v této lokalitě byly chráněnou komorou zvěře a zároveň sloužily jako ukázkové lesnické objekty, na základě čehož se nám zachoval jeden z nejcennějších přírodních jedlobukových porostů - NPR Mionší.

U NPR Razula je uváděno jako hlavní aspekt pro vyhlášení ochrany území, rozhodnutí majitelů rodiny průmyslníků Reichů ponechat porost pro budoucí časy, jako ukázkou starého přirozeného lesa. S přihlédnutím ke skutečnosti, že majitelé vlastnili i rozsáhlé sklárny, kde byla markantní potřeba dřeva se lze domnívat, že k tomuto rozhodnutí přispělo i období první pozemkové reformy ve třicátých letech 20. století. V katastrálním zákonu z 16. prosince 1927 se přikazuje vyznačování kulturních památek v pozemkovém katastru, čímž měla být zajištěna jejich evidence a přenesení jejich ochrany při převodu na nové majitele. Také ale bylo možno ze záboru vyloučit území s ochranou přírody. Každopádně stanovením pouze nahodilé těžby v roce 1927 se nám dochoval zbytek přírodního lesního porostu blížící se svou strukturou a dřevinnou skladbou modelu přirozeného pralesa.

Ochrana území NPR Salajka byla taktéž navržena soukromým majitelem, kterým bylo v té době Arcibiskupství Olomoucké. Nositelem osvětových názorů se v tomto případě stala církev, což je názorně vidět z dokumentů uvedených v příloze č. 3 a č. 4 bakalářské práce. Díky vyhlášení „*přísné rezervace*“ na území revíru Salajka roku 1937 byl zachován do dnešní doby porost bohaté jedlové bučiny pralesovitého charakteru.

S postupující osvětou se muzeální charakter chráněných území s začíná měnit. Objevuje se nový názor na poslání rezervací, nabízí se jejich využití k pozorování, studiu a prohlubování přírodovědeckých zkušeností. Na výběru chráněných území založeném na těchto principech spolupracovali vědečtí pracovníci a vysokoškolští profesori. Budování sítě chráněných území je motivováno novým pojetím funkce chráněných území. Jako přírodní laboratoře byly vybírány úseky přírody, které mohly být aktivně využívány pro vědu i praxi. Rozvoj průmyslu a zemědělství v poválečných letech stejně jako změny majetkových poměrů po roce 1948 s tím spojený nápor na přírodu a její stav byl hlavním důvodem pro zajištění co nejvíce rozmanitých ukázek zachovalé přírody v síti chráněných území. O zastoupení každé typologicky odlišné jednotky v některé z rezervací se snažil ve svých návrzích profesor Alois Zlatník. Jeho cílem bylo vybudovat ukázkovou síť lesních rezervací. S prvním návrhem takovéto soustavy v Moravskoslezských Beskydách přišel již v roce 1937.

Na první fázi vyhlašování rezervací navázalo Ministerstvo kultury v 50. letech minulého století udělením ochrany lesům s přirozenou skladbou, většinou pralesovitých porostů, které se nacházejí v málo přístupných polohách příkrých svahů a hřebení. V období do roku 1960 vznikly v Beskydách mimo jiné rezervace Mazák, Noříčí i Poledňana. U všech těchto přírodních rezervací byl stejný počáteční impuls pro vyhlášení jejich ochrany - díky stavu jejich porostu je zahrnul profesor Alois Zlatník jako typologické plochy do svých návrhů vytvoření reprezentativní sítě lesních rezervací.

Posláním takto vytvořených chráněných území je ochrana přirozených a přírodě blízkých lesních společenstev charakteristických přirozenými procesy nepřetržitého vývoje původních populací lesních dřevin s výskytem druhů vázaných na jedinečná prostředí.

Navyšování počtu chráněných území i jejich obsahová pestrost a přehodnocování jejich funkce vedlo k zařazení ploch majících charakter nalezišť, studijních ploch i přírodních útvarů do sítě státních přírodních rezervací. Pro svou estetickou hodnotu a díky cílevědomé a mnohdy mravenčí práci fytoecologů a botaniků byly mezi chráněné území pojaty plochy, na kterých byl zaznamenán výskyt ohrožených druhů geobiocenóz, i když postupem času jejich původní hodnota doznala podstatných změn, nebo dokonce zanikla.

Tato situace se týká PR Pod Juráškou, kde byla původním motivem ochrany jediná známá lokalita výskytu rosnatky okrouhlolisté v Pobečví. Lokalitu naleziště rostliny podrobně zmapoval botanik a konzervátor přírody Stanislav Staněk, který se také zasloužil o její vznik. Díky konzervačnímu přístupu v ochraně maloplošných území došlo posléze k zániku populace rosnatek, takže nynějším hlavním předmětem ochrany se tak stalo zachování mokřadního společenstva s výskytem několika druhů vstavačovitých rostlin.

Stanislav Staněk stál jako konzervátor přírody oblasti Severní Moravy i při vzniku PR Zubří, kde přímo vypracovával popis navrhovaného území, bohatého na výskyt šafránu Heuffelova. Zmínku o této lokalitě najdeme i ve Staňkově knize věnované flóře okolí nynějšího Zlína - Náčrt květeny Gottwaldovského kraje, z roku 1954.

Z výše uvedeného souhrnu faktorů působících na vznik vybraných přírodních rezervací CHKO Beskydy je zřejmé, že na pestrosti sítě chráněných území se podílely mimo mnohotvárnosti naší přírody také ochranářské názory, hospodářské i vlastnické vztahy panující v daném období, ale také kvalifikovanost, organizace a vybavenost ochranářských pracovišť. V průběhu času se pohled společnosti na poslání a roli ochrany přírody vyvíjel a

měnil, od původního pouze konzervačního přístupu až k moderní, dynamické ochraně přírody. Česká republika patří mezi země s nejdelší tradicí ochrany přírody na světě.

7. ZÁVĚR

Ochrana přírody prošla ve svém vývoji zhruba pěti etapami. V prvním období nazývaném romantickým, se ochrana soustředila na mimořádné lokality. Tato etapa trvala přibližně do roku 1880 a mimo jiné spadá do její působnosti i vyhlášení prvního národního parku Yellowstone. V druhém období jsou cílem ochrany území a lokality téměř nedotčené činností člověka – vznikají první pralesovité rezervace. Nastupuje období konzervačního přístupu ochrany přírody, založené na učení německého profesora Hugo Conwentze, kdy hlavním principem je statická péče o mimořádná a cenná přírodní území. Další vývoj v názorech na ochranu přírody přináší období řízené péče. Hlavním principem ochrany přírody je udržitelné využívání zdrojů založené na aktivní péči o přírodu a krajinu. Současný stav ochrany přírody je založen na ekosystémovém přístupu, který v sobě kombinuje zachování biologické rozmanitosti a podporu základních procesů v ekosystémech.

Současná ochrana přírody je nucena řešit otázky typu: Jak a kde chránit biodiverzitu, povětšinou podmíněnou dlouhodobou činností člověka? Jak a kde chránit samovolné procesy a s nimi spojenou diverzitu přírody? Na řadě našich chráněných území nejde ani tak o ochranu „přírody“, jako spíše o ochranu dlouhodobě stabilizovaného, specifického typu prostředí, utvořeného vzájemnou vazbou člověka a prostředí. Až do 19. století a místy až do první poloviny 20. století činnost člověka krajinu spíše obohacovala, než ničila. Důležitým mezníkem se stala zemědělsko-průmyslová revoluce.

Na počátku dvacátého století vyplynula nutnost pro ochranu přírody, vzdálit se od romantických, nadšeneckých plánů, aby se mohla stát objektivní vědou. Výsledkem tohoto vývoje bylo, že přestala pracovat s pojmy jako jsou krása, melodie, nebo půvab krajiny. Další vývoj v ochraně přírody následuje hlavní linii ochrany biodiverzity druhů a společenstev biosystémů.

V období posledních let narůstá tlak na využívání území národních parků a chráněných krajinných oblastí i mimo sféru ochrany přírody. Na těchto územích žili a budou žít lidé a tudíž je zcela přirozené, že dnešní doba hledá způsob, jak zachovat přírodu v těchto územích a současně umožnit jejich přiměřené využívání. V této souvislosti je potřebné poukazovat na mimořádnost chráněných území, jejich charakteristické rysy i na vzácnost a míru ohrožení jejich přírody.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANDRESKA, Jan. K dějinám NPR Žofínský prales. *Živa* [on line] 2005. č.5. [cit 2013-02-02]. Dostupne z WWW<<http://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/k-dejinam-narodni-prirodni-rezervace-zofinsky-pral.pdf>>

BAJER, Vojtěch aj. *Ochrana přírody v CHKO Beskydy*. Rožnov pod Radhoštěm: ČSOP Salamandr, 2002. 48 s.

BALATKA, B., CZUDEK, T., DEMEK, J. a kol. Regionální členění reliéfu ČSR. *Sborník Československé společnosti zeměpisné*, sv.78 , č.2. Praha 1973

BALÁŠ, Miloslav. *Beskydy*. 2.vyd. Praha: Olympia, 1987. 341 s.

BUČEK, Antonín. Ochrana přírody na Moravě a ve Slezsku. *Veronica*. 1998. č.4. s. 5-7.

BUZEK, L., HAVRLANT, M., KŘÍŽ, V. a kol. *Beskydy příroda a vztahy k Ostravské průmyslové oblasti*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1986. 349 s.

CULEK, M. a kol. *Biogeografické členění České republiky*. Praha: Enigma, 1995. 347 s.

ČEŘOVSKÝ, Jan. Zemský ráj to na pohled aneb ochrana přírody v Čechách. *Veronika*. 1995. č.4. s. 1-4.

DORST, Jean. *Ohrožená příroda*. 2.vyd. Praha: Panorama, 1985. 420 s. ISBN 11-098-85

FORMAN, Richard. T. T.; GODRON, Michel. *Krajinná ekologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 583 s. ISBN 80-200-0464-5

HRABEC, Jaroslav; *Ochrana přírody a krajiny ve Zlínském kraji – minulost a současnost*, 1. vyd. Hostětín: Veronica. 2007. ISBN 978-80-904109-1-6

CHKO Beskydy [on line]. [cit 2013-02-24]. Dostupné z <<http://nature.hyperlink.cz/Beskydy/index.htm>>

KHOLOVÁ, Helena a kol. *Naše přírodní ráje*. 1. vyd. Praha: Práce. 1980. 304 s. ISBN 24-111-80

KLIKA, Jaromír. *Chráňte naši přírodu?*. 1.vyd. Praha: Česká grafická unie a.s., 1946. 160 s.

KOSTKAN, Vlastimil. *Územní ochrana přírody a krajiny v České republice*. 1. Vyd. Ostrava: VŠB . Technická univerzita, 1996. 138 s. ISBN 80-7078-366-4

KŘÍŽ, Vladislav. Malé vodní nádrže Moravskoslezských Beskyd. *Beskydy – krajinná dominanta ostravsko-karvinské aglomerace:1997. 5. konference Nadace Beskydy*. Ostrava: Ostravská univerzita – Přírodovědecká fakulta, 1997. s. 53-65. ISBN 80-7042-753-1

KUDRNOVSKÁ, O., KOUSAL, J. *Střední sklony reliéfu ČSR*. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1975

KVASNIČKOVÁ, Danuše; MIKULOVA', Vlasta; PLACHEJDOVA' Eva. *Životní prostředí*. 1.vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 1998. 159 s. ISBN 80-7200-286-4

MACŮREK, Josef. *Valaši v západních Karpatech v 15.-18.století*. 1.vyd. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1959. 527s.

MIKULÍK, Ondřej. Beskydy versus ostravsko-karvinská aglomerace. *Beskydy – krajinná dominanta ostravsko-karvinské aglomerace:1997. 5. konference Nadace Beskydy*. Ostrava: Ostravská univerzita – Přírodovědecká fakulta, 1997. s. 33-38. ISBN 80-7042-753-1

MLČOCH, Svatomír. Historický vývoj lesů a související právní úprava. *Lesy a ochrana přírody, Ochrana přírody*. 2008, roč. 63, č.1, s. 8.

MYSLIKOVJAN, Tomáš. Historie Beskydských lesů. *Beskydy zpravodaj CHKO*, 2011, roč.VIII, č.3, s. 6-7.

NOVÁK, Václav; HUDEC Karel. *Vlastivěda Moravská země a lid, živá příroda*. 1.vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. 335 s. ISBN 80-85048-69-8

POLÁŠKOVÁ, Anna a kol. *Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí*. 1.vyd. Praha: Karolinum 2011. 283 s. ISBN 978-80-246-1927-9

PRIMACK, B. Richard; KINDLMANN, Pavel; JERSÁKOVÁ, Jana. *Biologické principy ochrany přírody*. 1.vyd. Praha: Portál,s.r.o. 2001. 349s. ISBN 80-7178-552-0

PRÍRODA VALAŠSKA [on line] 2013. [cit. 2013-02-24]. Dostupný z <<http://www.priroda-valasska.cz/cz/4-priroda-valasska/15-biota-a-jeji-vyvoj/21-vliv-lidskeho-osidleni-na-biotu.html>>

PŘÍHODA, Antonín. *Příroda a člověk*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1981. 256 s. ISBN 14-564-81

QUITT, E. *Klimatické oblasti ČSR*. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1970

RAUŠER. J., *Biogeografické členění ČSR*. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1975

ŘEHÁNEK, Tomáš. Fyzickogeografické členění krajín Moravskoslezských Beskyd. *Beskydy – krajinná dominanta ostravsko-karvinské aglomerace:1997. 5. konference Nadace Beskydy*. Ostrava: Ostravská univerzita – Přírodovědecká fakulta, 1997. s. 43-52. ISBN 80-7042-753-1

STOLARÍK, Ivo; ŠTIKA, Jaroslav; TOMOLOVÁ, Věra. *Těšínsko, 1.díl*. 1.vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997. 220 s. ISBN 80-86101-00-2

VESELÝ, Jaroslav. *Příroda Československa, její vývoj a ochrana*. 1. Vyd. Praha: Orbis, 1953. 136 s.

VRŠKA, Tomáš. HORT, Libor. Historie vzniku lesních rezervací v ČR do roku 1945. *Ochrana přírody* [on line]. 2008. č.1. [2013-02-24]. Dostupný z < <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/historie-vzniku-lesnich-rezervaci-v-cr-do-roku-1945.html>>

VRŠKA, T., HORT, L., ODEHNALOVÁ, P., a kol. Prales Mionší – historický vývoj a současný stav. *JOURNAL OF FOREST SCIENCE*. 2000, roč. 9, č.46, s. 411-424

VYSKOT, Miroslav. *Československé pralesy*. 1. Vyd. Praha: Academia, 1981. 272 s. ISBN 21-007-81

WEISMANNOVÁ, H. a kol. *Chráněná území ČR, svazek X. Ostravsko*. 1.vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, 2004. 335 s. ISBN 80-86064-38-7

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č.1: Bratři Polové u chána Kublaje

Obrázek č.2: Statuta Konráda Oty – léto 1189

Obrázek č. 3: Alexander von Humboldt

Obrázek č.4: Rudolf Maximovič

Obrázek č.5: Mapa CHKO Beskydy

Obrázek č.6: Mapa zonace ochrany přírody v CHKO Beskydy

Obrázek č.7: Velkoplošná chráněná území České republiky

Obrázek č.8: Lokalizace vybraných MZCHU

Obrázek č.9: Publikace St. Staňka Náčrt květeny Gottwaldovského kraje

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1: Maloplošná zvláště chráněná území v CHKO Beskydy

Tabulka č.2: Geomorfologické jednotky Moravskoslezských Beskyd

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dopis Rudolfu Maximoviči, týkající se rezervace Mionší.

Příloha č. 2: Výnos MŠANO ze dne 31.12.1933 týkající se PR Razula

Příloha č. 3: Dopis Masarykově akademii práce o zřízení „přísné rezervace“ Salajka

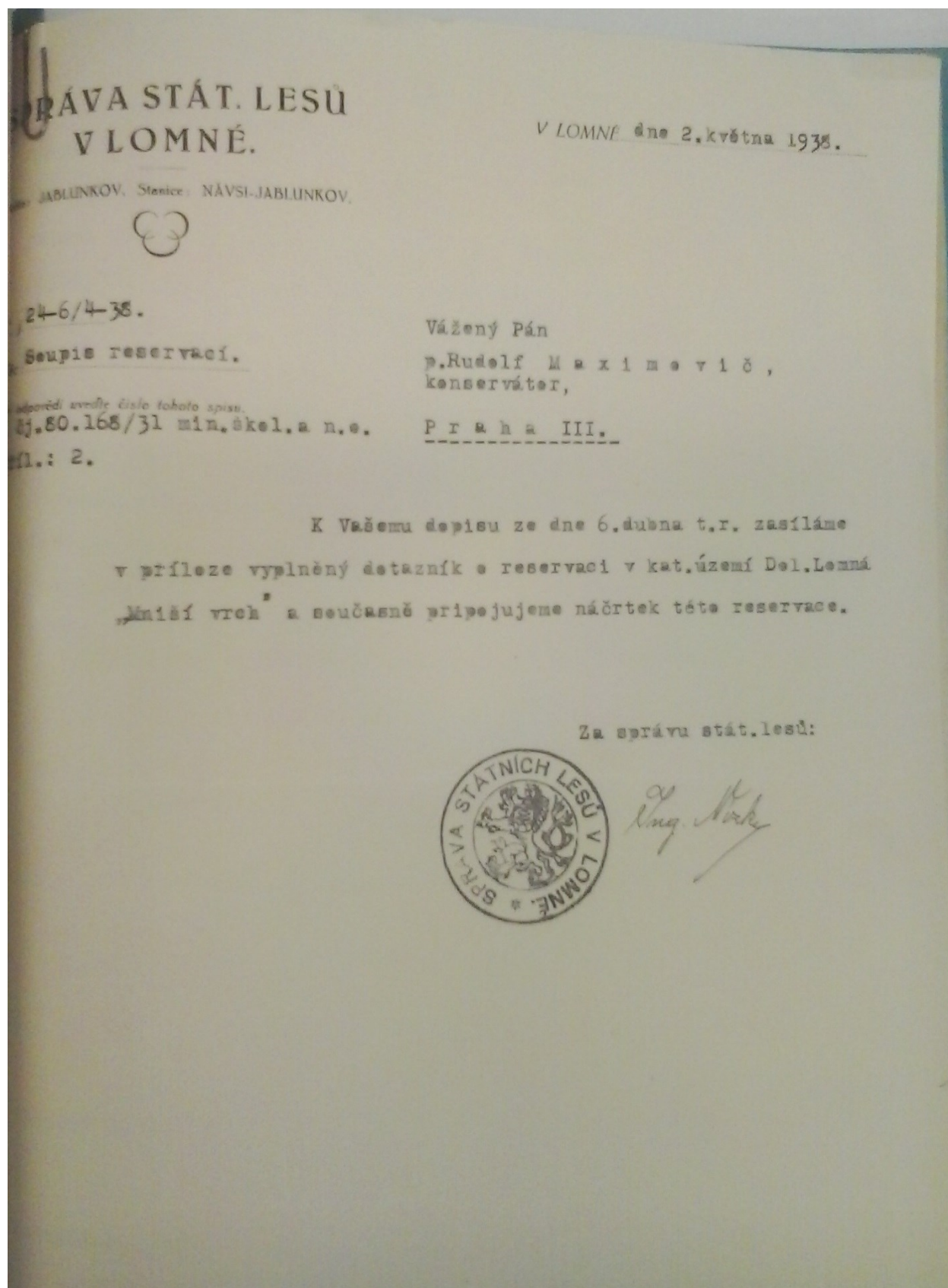
Příloha č. 4: Korespondence mezi ÚŘ Arcibiskupských statků a MŠANO o PR Salajka

Příloha č. 5 : Výnos MŠANO o ochraně přírodních památek

Příloha č. 6: Vyhláška MŠK o zřízení PR Mazák

Příloha č. 7: Zápis MŠVU o zřízení PR Pod Juráškou

Příloha č. 1: Dopis Rudolfu Maximoviči, týkající se rezervace Mionší, jehož přílohou byl vyplněný dotazník o stavu rezervace a její náčrtek (archiv CHKO)

O P I S

469

Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31.12.1933, čj. 143.547, o ochraně přírodních památek.

Normální učební osnovy pro obecné školy (výnos MŠANO ze dne 10.7.1933, č. 63311-1) ukládají, aby žactvo bylo vychováváno k lásce k přírodě, k chápání její zákonitosti a krásy, k prohloubení lásky k domácímu kraji, k národu a naší vlasti - Československé republice, k poučování o památkách přírodních a kulturních a k pěstování smyslu pro jejich ochranu. Podobně i podle učebních osnov pro střední školy (výnos MŠANO ze dne 14.7.1933, č. 4547-II) přírodopisné vyučování nesmí být v rozporu s ochranou přírody a mravními zásadami, které hlásá.

Ministerstvo školství a národní osvěty připomínáje tato ustanovení, uveřejňuje k informaci profesorských a učitelských sborů a za účelem prohloubení a doplnění přírodopisného i zeměpisného vyučování účelnými a se zřetelom k ochraně přírodních památek připravenými vycházkami (školními výlety) tento seznam chráněných území (rezervací), dosud zřízených buď dohodou s majiteli, popř. na základě ustanovení § 11 zákona ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n. (zákonu záborového) a § 20 zákona ze dne 30. ledna 1920, č. 81 Sb. z. a n. (zákonu přidělového) za součinnosti Státního pozemkového úřadu.

V dalším značí: a) název rezervace; b) výměra; c) doba založení; d) důvod ochrany; e) správa

Polit. okr. Vsetín

- a) R a z u l a u Velkých Karlovic
- b) 20,20 ha
- c) r.1931
- d) porost jedle a buku v polesí Podřatý ve stáří před 170 let, rezervace částečná
- e) správa velkostatku "Forestař ve Velkých Karlovicích na Mor.

Příloha č. 3: Dopis Masarykově akademii práce o zřízení „přísné rezervace“ Salajka
(archiv CHKO)

OPIS.

Ústřední ředitelství
arcibiskupských statků
v Kroměříži.

V Kroměříži 10./XII.1937.

Číslo 12.617 ú.ř.

Titl.

Masarykova akademie Práce

P r a h a III.

Vlašská ul. 19,
Lobkovický palác.

Ad č. 1.2541-I.-126 ze dne 10.XI.1937.

V zájmu vědy jest podepsané ústřední ředitelství arcibiskupských statků ochotno navržené "rezervace přísné" zachovati a dává na polesí Ostravice následující plochy k dispozici :

revír <u>Hutě</u>	odd. 95 a -	9.22 ha
	b -	6.06 ha
	c -	4.26 ha

/: část odd. 94 se nachází již v chráněném lese :/

revír <u>Salajka</u>	odd. 5 c -	7.92 ha
	9 d -	<u>9.56 ha</u>
		<u>37.02 ha</u>

Plochy, které uvádíte v revíru Čeladná t.j. odd. 85a, 87a, 90a, se nachází v chráněném lese a jsou z pravidelného hospodářství vyňaty.

V novém hospodářském plánu polesí Ostravice, platném od 1.I.1937, budou shora uvedené plochy již jako rezervace přísné figurovati.

O našem rozhodnutí uvědomujeme současně náš lesní úřad v Ostravici.

Arcib.generální ředitel :

Jan Holub v.r.

Příloha č. 4: Korespondence mezi ÚŘ Arcibiskupských statků a MŠANO týkající se PR Salajka (archiv CHKO)

1

ÚSTŘEDNÍ ŘEDITELSTVÍ
ARCIBISKUPSKÝCH STATKŮ V KROMĚŘÍŽI (MORAVA)
TELEFON: KROMĚŘÍŽ ČÍS. 5.

K Čís. 1038 u. ř.
Při odpovědi budí toto číslo uvedeno.

V Kroměříži dne 25. ledna 1938.

Předmět:
P.T.
Ministerstvo školství a národní osvěty
v P r a z e .

Jak z přiloženého opisu číslo 12.617 ú.ř. ze dne 10./XII.1937 jest vidno, postoupili jsme Masarykově akademii práce v Praze III., uvedené plochy v polesí ostravickém za přísné rezervace.

Žádáme, byste naše sdělení vzali laskavě na vědomí.

Arcib. generální ředitel:

1 příloha.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY
Došlo 26 I 1938 Přiděl.
Č. j. 12089 příl. gram.

Příloha č. 5 : Výnos MŠANO o ochraně přírodních památek (archiv CHKO)

238

O P I S

Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31.12.1933,
č.j. 143.547, o ochraně přírodních památek.

Normální učebné osnovy pro obecné školy (výnos MŠANO ze dne 10.7. 1933, č. 63311-1) ukládají, aby žactvo bylo vychováváno k lásce k přírodě, k chápání její zákonitosti a krásy, k probouzení lásky k domácímu kraji, k národu a naší vlasti - Československé republice, k poučování o památkách přírodních a kulturních a k pěstování smyslu pro jejich ochranu. Podobně i podle učebných osnov pro střední školy (výnos MŠANO ze dne 14.7.1933, č. 4547-II) přírodopisné vyučování nesmí býti v rozporu s ochranou přírody a mravními zásadami, které hlásá.

Ministerstvo školství a národní osvěty připomínajíc tato ustanovení, uveřejňuje k informaci profesorských a učitelských sborů a za účelem prohloubení a doplnění přírodopisného i zeměpisného vyučování účelnými a se zřetelem k ochraně přírodních památek připravenými vycházkami (školními výlety) tento seznam chráněných území (rezervací), dosud zřízených buď dohodou s majiteli, popř. na základě ustanovení § 11 zákona ze dne 16. dubna 1919, č.215 Sb. z. a n. (zákonu záborového) a §20 zákona ze dne 30. ledna 1920, č.81 Sb. z. a n. (zákonu přidělového) za součinnosti Státního pozemkového úřadu.

V dalším značí: a) název rezervace; b) výměra; c) doba založení;
d) důvod ochrany; e) správa

Polit.okr. Frýdek

- a) M a z á k
- b) 60,74 ha
- c) r.1887 1922
- d) porost jedle, buku, smrku a javoru do 145 let v ků. Staré Hamry u Ostravice, rezervace úplná
- e) správa státních lesů Dolní Staré Hamry u Frýdku

Příloha č. 6: Vyhláška MŠK o zřízení PR Mazák (archiv CHKO)

O p i s .

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A KULTURY

Číslo: 18986/55

V Praze dne 4.července 1956

Věc: Písek, okres Český Těšín; Staré Hamry, okres Frenštát p.Radh.
státní přírodní rezervace Plesniško a Mazák

Se souhlasem krajské správy lesů Ostrava v Místku ze dne 24. listopadu 1954 stanoví ministerstvo školství a kultury výměru a ochranné podmínky státních přírodních rezervací "Planisko" a "Mazák", zřízených výnosem ministerstva zemědělství ze dne 23. dubna 1926 č.j. 27692-XV/2-26 a vyhlášených výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31. prosince 1933 č. 143.547/33-V.

Rezervaci "Planisko" tvoří části parcel č. 3155/1, 3155/2, 3155/3, 3155/5, 3155/14, 3160/1, 3160/3, 3160/20 a 3160/34 (lesní odd. 39d, 40a, 41a - polesí Stožek) v katastrálním území Písek, okres Český Těšín, ve výměře 16,25 ha.

Rezervaci "Mazák" tvoří parcely č. 424/10 část a 1009/5 část (lesní odd. 97 a 98 - polesí Petra Bezruče) v katastrálním území Staré Hamry, okres Frenštát pod Radhoštěm ve výměře 61,57 ha.

Rezervace jsou zakresleny v mapách uložených u ministerstva školství a kultury - státní památkové správy v Praze a její pobočky v Brně a u krajského národního výboru v Ostravě.

K zabezpečení rezervací byly stanoveny tyto podmínky:

1. V rezervacích se vylučují veškeré lidské zásahy.
2. Proti případným kalamišům bude se postupovat vhodnými prostředky po dohodě s orgány státní ochrany přírody.
3. Průchod rezervacemi je dovolen jen po značkových cestách.
4. Pobyt v rezervacích se dovoluje jen za účelem vědeckého průzkumu a pouze s povolením ministerstva školství a kultury - státní památkové správy v Praze nebo její pobočky v Brně.
5. Návštěvy skupin za účelem vědeckým nebo osvětovým jsou dovoleny jen se souhlasem ministerstva školství a kultury - památkové správy v Praze nebo její pobočky v Brně.
6. Poškodení nebo ničení rezervací se stíhá podle § 125 trestního zákona správního, pokud nejde o čin přísněji trestný.
7. Všechny zamýšlené změny musí být napřed hlášeny ministerstvu školství a kultury - státní památkové správě v Praze nebo její pobočce v Brně; smějí být prováděny jen s jejím souhlasem.
8. Přijaté závazky platí pro všechny nástupce v držbě; budou poznamenány a tradovány v lesním hospodářském plánu.
9. Jinak vlastnická práva a právo myslivosti nejsou dotčena.
10. Kontrola zachovávání podmínek přísluší orgánům státní ochrany přírody a orgánům lesnickým.

Náměstek ministerstva
školství a kultury:
Bohumil M u c h a v.r.

Příloha č. 7: Zápis MŠVU o zřízení PR Pod Juráškou (archiv CHKO)

321
Ministerstvo školství, věd a umění.

Čís. 30.579/52-IV/5

V Praze dne 21. ledna 1952.

Horní Bečva, o. Valašské Meziříčí, rezervace "Pod Juráškou" -
zřízení.

*Se souhlasem ze dne 18. 12. 1951 JUDr. J. Štuka,
Předseda Bečva č. 218 zřizuje ministerstvo školství,
věd a umění*

→ na jeho pozemku státní přírodní rezervaci "Pod Juráškou"
k ochraně květeny.

Rezervaci tvoří severovýchodní část parcely č. 796 v kat.
území Horní Bečva, o. Valašské Meziříčí, ve výměře okrouhle 1 ha.
Chráněné území ohraničuje čára, směřující od jižního okraje domu
č. 123 na místo, kde vtéká do lesa potůček, při němž hranice v
tomto místě probíhá za potůčkem.

Rezervace je zakreslena v mapách uložených u ministerstva
školství, věd a umění, u Státního památkového ústavu, pobočky
v Brně a u krajského národního výboru v Gottwaldově.

K zabezpečení rezervace stanoveny tyto podmínky:

1. V rezervaci není dovoleno odvodňování, zalesňování, hno-
jení, vypalování, lámání kamene a dobývání písku, trhání a vyrý-
pávání rostlin a jakékoliv poškozování chráněného území.

2. Všechny zamýšlené změny budou napřed hlášeny minister-
stvu školství, věd a umění.

